

Vrije Universiteit Brussel

Opvattingen m.b.t. eer en gerelateerd geweld bij jongeren van Koerdische afkomst in Vlaanderen/ Brussel

Eindverhandeling tot Master in de
Agogische Wetenschappen

Student: Jen Mohammed Koto
Promotor: prof. dr. Tom Vanwing
Organisatie: Koerdisch Instituut
Academiejaar: 2015-2016

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Vrije Universiteit Brussel

FACULTEIT VOOR PSYCHOLOGIE EN EDUCATIEWETENSCHAPPEN

Richting: Sociale Agogische Wetenschappen

Opvattingen m.b.t eer en gerelateerd geweld bij jongeren van
Koerdische afkomst in Vlaanderen/Brussel

Een kwalitatief onderzoek bij Koerdische jongeren

---

*Eindwerk voorgelegd voor het behalen van de graad van Master in de Agogische
Wetenschappen door*

Jen Mohammed Koto

Academiejaar: 2015-2016

Promotor: Prof. Dr. Tom Vanwing

Aantal woorden: 16586

"We can't solve problems by using the same kind of thinking we used when we created them". - Albert Einstein

SAMENVATTING MASTERPROEF

(na het titelblad inbinden in de masterproef + 1 keer een afzonderlijk A4-blad)

Naam en voornaam: Jen Mohammed Koto

Rolnr.: 0517101

KLIN
AO
ONKU
AGOG

Titel van de Masterproef: Opvattingen m.b.t. eer en gerelateerd geweld bij jongeren van de Koerdische gemeenschap in Brussel/Vlaanderen.

Promotor: Prof. Dr. Tom Vanwing

Samenvatting: (287 woorden)

Binnen de Westerse samenleving is het fenomeen van eer en eengerelateerd geweld weinig bekend. De laatste jaren staat het debat rond eer en eengerelateerd geweld centraal (Withaecx, 2014). De Koerdische bevolkingsgroep behoort tot de oudste etnische groepen ter wereld. Ondanks dat ze een diaspora groep zijn, blijven ze loyaal aan hun thuisland. De Koerden hechten nog belang aan het eerconcept of *sheref en namus* (Gill et al., 2012). Tot nu toe is er weinig wetenschappelijk onderzoek rond deze bevolkingsgroep gevoerd. Daarom tracht dit kwalitatief onderzoek de opvattingen met betrekking tot eer en eengerelateerd geweld bij jongeren van de Koerdische afkomst in Vlaanderen en Brussel, in kaart te brengen. De onderzoeksresultaten worden op basis van diepte-interviews bekomen. Hiervoor werden dertien Koerdische jongeren tussen 18 en 25 jaar geïnterviewd. De onderzoeksresultaten tonen aan dat het eerconcept binnen de Koerdische gemeenschap in België nog steeds leeft. Vooral de oudere generaties hechten er aandacht aan. Koerdische jongeren zitten tussen twee werelden en zijn op zoek naar hun eigen identiteit. Bovendien stelden we vast dat de plichten binnen het eerconcept door de jongeren nageleefd worden, uit respect voor de waarden en normen van hun ouders. De familiale context speelt in het leven van deze jongeren een belangrijke rol. We stellen vast dat dit ook één van de redenen is waarom eer door de jongeren nog wordt nageleefd. Daarnaast tonen de bevindingen aan dat Koerdische jongeren weinig in contact komen met eengerelateerd geweld. Het werd duidelijk dat eer gerelateerd geweld de laatste jaren binnen deze gemeenschap verminderd is. Binnen de Koerdische gemeenschap speelt reputatie en aanzien een dominante rol. Voor families is het van groot belang om een goede naam te hebben. Het hebben van een "goede" reputatie wordt ook vooral aan vrouwen gelinkt.

Dankwoord

De realisatie van deze masterproef was een weg van lange adem. Deze resultaten zouden niet hetzelfde geweest zijn zonder de hulp van een aantal personen. Vooreerst zou ik graag een aantal sleutelfiguren willen bedanken voor hun steun en hun bijdrage.

Eerst en vooral wil ik de Vrije universiteit bedanken. Tijdens mijn masterjaar heb ik op de VUB leerrijke en boeiende ervaringen opgedaan. Dit heeft me als mens in positieve zin veranderd. Hierbij gaat mijn grote dank uit naar prof. dr. Tom Vanwing, voor zijn begeleiding en voor zijn luisterend oor gedurende het laatste jaar. Hij heeft me steeds de moed gegeven om deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Vervolgens wil ik de respondenten van dit onderzoek bedanken voor hun tijd en hulp. Mijn grote dank gaat hierbij uit naar het Koerdisch Instituut te Brussel. Ze hebben me ondersteund en gemotiveerd. Wie ik zeker ook niet vergeet, is mijn familie en mijn vrienden die me geholpen hebben tijdens mijn onderzoek. In het bijzondere Shima Salehi en mijn geliefde echtgenoot Hoshin Omar, ze waren mijn steun in de moeilijke tijden. Zonder hen zou er geen sprake geweest zijn van deze masterproef

"A winner is a dreamer who never gives up" - Nelson Mandela

Inhoudsopgave

DEEL 1 INLEIDING	1
1. PROBLEEMSTELLING	1
2. LITERATUURSTUDIE	3
1. DE KOERDISCHE GEMEENSCHAP	3
1.1 BEVOLKING, TAAL EN GODSDIENST	3
1.2 CULTUUR	3
1.3 POSITIE VAN DE VROUW	4
1.4 EER EN EERGERELATEERD GEWELD	4
2. EER ALS CULTUREEL EN SOCIOLOGISCH FENOMEEN	5
2.1 COLLECTIVISTISCHE CULTUUR EN INDIVIDUALISTISCHE CULTUUR	5
2.2 WAARDEN EN NORMEN	5
2.3 CULTUUR	5
2.4 EERVERLIES EN EERHERSTEL	6
2.5 ROL VAN RELIGIE	6
3. HET CONCEPT EER	7
3.1 EER, SCHAAMTE EN STATUS	7
3.2 EERGERELATEERD GEWELD	7
3.3 VORMEN VAN EER	8
3.4 EERGERELATEERD GEWELD IN BELGIË	9
3.6 EERGERELATEERD GEWELD IN TURKIJE	10
3.7 EERGERELATEERD GEWELD IN EEN MIGRATIECONTEXT	11
3.8 IMPLICATIES VOOR DE HULPVERLENING	11
4. ONDERZOEKSVRAGEN	12
DEEL 2 DATA EN METHODE	13
1. DATAVERZAMELINGSMETHODE EN ONDERZOEKSEENHEDEN	13
1.2 ONDERZOEKSEENHEDEN	13
1.3 DATAVERZAMELING	14
2. MEETINSTRUMENT	15
3. ANALYSEPROCEDURE	15
DEEL 3: ONDERZOEKSRESULTATEN	17
1. BELEVING EN ERVARING	17
2. RELATIONELE CONTEXT	20

3. VERWACHTINGEN VAN DE GEMEENSCHAP	22
4. CULTUUR EN TRADITIES	24
5. GODSDIENST	25
6. IDENTITEITSVERLIES	26
7. POSITIE VAN DE VROUW	27
8. PREVENTIEVE MAATREGELEN	29
DEEL 4 DISCUSSIE EN CONCLUSIE	33
1. ALGEMENE BEVINDINGEN	33
2. PRAKTISCHE EN BELEIDSAANBEVELINGEN	38
3. CONCLUSIE	40
REFERENTIELIJST	42
BIJLAGEN	47
BIJLAGE 1: TOPICLIJST	47
BIJLAGE 2: LABELLIJST	51
BIJLAGE 3: INFORMED CONSENT	52
BIJLAGE 4: TRANSCRIPTIE INTERVIEW	53

Deel 1 Inleiding

Dit kwalitatief masteronderzoek werd geschreven voor het behalen van de graad van Master in de Agogische wetenschappen. Op basis van dit onderzoek trachten we de opvattingen met betrekking tot eer en eengerelateerd geweld bij Koerdische jongeren in Brussel en Vlaanderen te onderzoeken. Aan de hand van dertien individuele diepte interviews met Koerdische jongeren tussen 18 en 25 jaar, hebben we gepoogd om hun belevenissen en ervaringen over het eerconcept in kaart te brengen. Daarnaast tracht dit onderzoek de invloed van eer en eengerelateerd geweld op de attitudes van jongeren ten aanzien van hen relaties, familie, seks, vrienden enzovoort te bekijken. Eveneens wordt de invloed en de verwachtingen van de Koerdische gemeenschap geanalyseerd. Als laatste tracht dit onderzoek na te gaan welke preventieve maatregelen rond deze problematiek zouden kunnen werken.

Deze masterproef bestaat uit vier delen. In het eerste deel wordt de probleemstelling verduidelijkt met een terugkoppeling naar al dan niet bestaande onderzoeken en tekortkomingen van de onderzoeksvraag. In dit deel zullen we ook een grondige literatuurstudie behandelen. Hier wordt er een algemene analyse geschetst. Vervolgens staan we stil bij de data en methode van dit onderzoek. In dit tweede deel worden de respondenten besproken en de analyseprocedure. Nadien worden in deel drie de onderzoeksresultaten uit de individuele interviews behandeld.

Als laatste vierde deel bespreken we de algemene bevindingen, beleidsaanbevelingen en discussie en conclusie van dit onderzoek.

Laat u inspireren!

1. Probleemstelling

We leven in een multiculturele samenleving met verschillende wereldbeelden die soms met elkaar botsen. De samenleving staat voor nieuwe uitdagingen, ze komen in aanraking met nieuwe denkkaders, gewoontes, tradities... die voor hen nogal vreemd zijn. De Westerse gemeenschap is met het concept "eer" niet zozeer vertrouwd (Beleidsdossier vzw zijn, 2014). Het fenomeen eer is zeer complex en wordt meestal gerelateerd met geweld, eermoord en eerwraak. De laatste jaren staat het debat rond eer en eengerelateerd geweld centraal (Withaeckx, 2014). Bij gezinnen met een migratieachtergrond staat eer hoog aan de orde (Beleidsdossier vzw zijn, 2014). Eer wordt in de familiale context gedefinieerd als een waardensysteem met normen en tradities (Gill, Begikhani, & Hague, 2012). In de laatste jaren, is geweld tegen vrouwen in naam van 'eer' alsmaar groter geworden en dit op internationaal vlak. Eengerelateerd geweld wordt meestal door mannen gepleegd die de eer binnen de familie willen behouden of herstellen (Gill et al., 2012).

Ondanks veel onderzoeken rond eengerelateerde geweld wordt er weinig aandacht besteed aan de Koerdische gemeenschap. Er is weinig wetenschappelijk onderzoek naar de opvattingen van eer en eengerelateerd geweld bij jongeren van Koerdische afkomst. Het is echter van belang om inzichten

te verwerven in de leefwereld van deze jongeren om hen specifieke hulpverlening aan te bieden. De Koerden zijn zeer divers zowel etnisch als cultureel (Mojab & Gorman, 2007). Ondanks het feit dat de Koerden een diaspora groep zijn en zich verspreid hebben, blijven ze sterk verbonden aan hun thuisland en zetten zich voor de cultuur en politiek in. Onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk toont aan dat deze groep het gevoel van gedeelde cultuur in stand houdt en een sterk etnische bewustzijn heeft. Kortom, eer is voor deze groep zeer belangrijk. (Gill et al., 2012).

In bestaande onderzoeken wordt eer veelal benaderd vanuit een gewelddadige invalshoek zoals eermoord. De nadruk ligt op vrouwelijke slachtoffers die misbruikt worden door hun etnische gemeenschap (Akpinar, 2003). Bovendien stigmatiseert eergegrelateerd geweld immigranten. De cultuurverschillen tussen de islamitische gemeenschap en de Westerse liberale samenleving worden als "ondoordringbare grenzen" aangegeven (Abu-Lughod, 2011).

Ondanks aanzienlijk onderzoek naar het concept eer en eergegrelateerd geweld zijn er toch enkele tekortkomingen. Uit de geraadpleegde literatuur bleek dat onderzoek vooral focust op eer met betrekking tot geweld. Een brede kijk waarbij vertrokken wordt vanuit de leefwereld en opvattingen van de Koerdische jongeren ontbreekt.

Het doel van deze masterproef is om de opvattingen en ervaringen van jongeren uit de Koerdische cultuur te onderzoeken. Daarbij zullen we vertrekken vanuit de concrete leefwereld van de jongeren om hun denkwijzen en levenswijzen in kaart te brengen. Dit onderzoek tracht meer inzichten in eer als cultureel en sociologisch fenomeen te verwerven. We zullen trachten het eerbegrip te begrijpen en te situeren binnen deze cultuur. Hieruit zullen we concrete beleidsaanbevelingen formuleren.

2. Literatuurstudie

1. De Koerdische gemeenschap

1.1 Bevolking, taal en godsdienst

Het Koerdische volk behoort tot de oudste etnische groepen in de wereld. Ze zijn oorspronkelijk van Indo-Europees afkomst. Op basis van de bevolkingscijfers van 1984, schatte men de bevolkingsgroep met een populatie van 26 miljoen, verspreid over verschillende landen. Nochtans blijven de Koerden moeilijk te definiëren omdat ze geen eigen staat hebben en verspreid zitten. Exacte cijfers over de bevolking zijn niet voorhanden (Mirzoyev, 2006, pp. 13-79).

Vandaag de dag bevinden zich de meeste Koerden in Turkije, Iraq, Syrië en Iran. Ze leven in de bergstreken van het moderne "Koerdistan", het land van de Koerden. De Koerden streven hun hele leven naar een onafhankelijk Koerdistan. Tot op heden hebben ze nog geen bestaansrechten verworven en worden onderdrukt en uitgemoord (De Witt, 2009).

De Koerdische taal behoort tot de groep van de Iranese taal. Er bestaat echter geen eenheidstaal maar regionale dialecten. Door de meeste Koerden wordt "Kurmanji" gesproken. Dit dialect wordt vooral in Turkije en Syrië gehanteerd. Door het feit dat de Koerdische taal verbonden is aan Turkije hebben de Koerden het enorm moeilijk om een eenvormige taal te hanteren, door gebrek aan onderricht. In hoofdzaak hebben de Koerden, met 95%, de soennitische islamitische godsdienst. De Koerden zijn minder gelovig dan andere Moslims. Daarnaast bestaat er nog een klein groep Yezidi's en Alevieten. Vroeger hadden de Koerden het Zoroastrisme als godsdienst. Over het algemeen zijn de Koerden niet erg gelovig (Mirzoyev, 2006, pp. 13-79; Van Beeck, 1998, pp. 11-25).

1.2 Cultuur

De Koerden hechten veel belang aan familie. Afspraken worden intern gehouden. De Koerden huwen binnen hun eigen gemeenschap. Mannen die trouwen met vrouwen buiten de gemeenschap worden uitgesloten. De mannen hebben het meestal voor het zeggen binnen het gezin, ze beslissen over het gebeuren. Binnen de Koerdische gemeenschap speelt de eer (namus/sheref) een belangrijke rol (Gill, Begikhani, & Hague, 2012). Mannen beschermen de eer van het de familie door te zorgen voor de vrouwen en kinderen. Vrouwen zijn het symbool van eer (Janssen, 2007). Binnen Turkije wordt hun cultuur en identiteit geweigerd, wat gevolgen heeft voor het Koerdische volk. Ondanks alle moeilijkheden die Koerden doormaken, behouden ze hun cultuur (De Witt, 2009).

1.3 Positie van de vrouw

De positie van de vrouw blijft nog steeds gevoelig, niet enkel binnen de Koerdische gemeenschap maar in het hele Midden-Oosten. Veel vrouwen worden geconfronteerd met een aantal problematieken waardoor ze moeilijk voor hun rechten kunnen opkomen. Koerdische vrouwen worden ook geconfronteerd met discriminatie en onderdrukking. De cultuur en traditie vraagt dat vrouwen thuisblijven en zorg dragen voor het huishouden en kinderen. Ouders bereiden hun kinderen voor om een positie in te nemen binnen de Koerdische samenleving. Meisjes worden vaak opgevoed om de mannen te gehoorzamen. (Akpınar, 2003).

Van vrouwen in Koerdistan wordt verwacht dat ze de waarden van de familie accepteren en uitdragen. Bovendien wordt niet verwacht dat ze hun emoties uiten. Als ze in het huwelijk treden, behoren ze tot de man en moeten hem gehoorzamen. Haar familie kan haar niet meer ondersteunen, ze moet vanaf dan zorgen voor haar echtgenoot en kinderen.

Dit maakt de positie van de vrouwen erg moeilijk, waardoor ze niet opkomen voor hun rechten. Koerdische vrouwen zijn vandaag de dag financieel niet onafhankelijk. Ze zijn afhankelijk van de ondersteuning van de familie en hun toekomstige echtgenoot (Andersson, 2003; Gill et al., 2012). De Koerdische vrouwen zijn zich bewust van hun gevoelige en achtergestelde positie binnen de Koerdische gemeenschap. Verschillende vrouwenorganisaties proberen de huidige wet in Turkije en Irak te veranderen zodat het leven van vrouwen verbeterd kan worden. De overheid bemoeilijkt het om de huidige cultuur aan te passen. De achtergestelde positie van Koerdische vrouwen is voor de overheid geen prioriteit omdat ze nog steeds vechten voor een onafhankelijk Koerdistan (Andersson, 2003). Ondanks de moeilijkheden die vrouwen ondervinden, blijven ze strijden voor een meer gelijke Koerdische samenleving.

1.4 Eer en eengerelateerd geweld

Op basis van het literatuuronderzoek merken we dat er niet zo veel onderzoek bestaat rond eengerelateerd geweld binnen de Koerdische gemeenschap. De meeste onderzoeken focussen op de Turkse bevolking, over de Koerden is weinig bekend. Binnen de Koerdische gemeenschap komt het gedwongen huwelijk nog steeds voor. Als de familie-eer op het spel staat, worden vrouwen gemakkelijk uitgehuwelijkt zodat ze de eer van de familie niet schenden. De meeste problemen worden binnen de familie opgelost zodat er geen identiteitsverlies ontstaat. In "Koerdistan" is er vandaag de dag nog steeds geen wetgeving inzake eengerelateerd geweld. Er bestaan verschillende vrouwenorganisaties die opkomen voor de rechten van de Koerdische vrouwen. De vrouwenbewegingen hebben juridische veranderingen inzake familierechten geëist. (Andersson, 2003).

KWRW (Kurdish women's Rights Watch) is een vrouwenrechtsorganisatie die de belangen van de vrouwen in Koerdistan nastreeft. Het wegwerken van eengerelateerd geweld behoort tot hun doelstellingen. De laatste jaren is er een evolutie te zien in het Iraakse-Koerdistan. De overheid wil meer inzetten op eengerelateerd geweld tegen vrouwen. In 2008 is er een nieuwe wet inzake eengerelateerd geweld goedgekeurd, eerwraak wordt sindsdien gedefinieerd als moord. De bewustwording van eengerelateerd geweld in het Iraakse-Koerdistan is steeds meer in opkomst.

Ondanks het feit dat de overheid hier meer aandacht voor heeft, komt eerwraak en eermoord nog steeds voor (Kwrrw, 2010).

2. Eer als cultureel en sociologisch fenomeen

2.1 Collectivistische cultuur en individualistische cultuur

Het collectivisme en individualisme hebben veel invloed op het handelen van het individu in de maatschappij. Collectivisme is de macht van een samenleving of een groep over het individu. Het gezin is de eerste groep waarmee het individu in contact komt. Individuen van deze groep zien zichzelf als een onderdeel van een wij-groep. In deze samenleving worden zonen zo opgevoed dat ze later het beroep van de vader gaan uitoefenen. Kinderen in een collectivistische familie leren onbewust de waarde, normen en regels van deze groep aan. Ze vormen hun meningen op basis van die van hun familie. In deze culturen moet men gezamenlijk voor de harmonie in de groep zorgen (Hofstede, Minkov, & Hofstede, 2014). In een individualistische samenleving staan de relaties los van elkaar. Iedereen is verantwoordelijk voor zijn eigen handelen en zorgt voor zichzelf en zijn gezin. Kinderen in een individualistisch gezin leren een eigen mening te vormen en zelfstandig te handelen. Individuen in een collectivistische samenleving bevinden zich in een sterke groep waarin ze elkaar beschermen, trouw en oprecht handelen. In Europese landen hebben we veel meer te maken met individualisme. In deze landen is eigenwaarde belangrijker dan eer. De sociale omgeving gaat niet oordelen over iemands handelen (Hofstede et al., 2014; Libbrecht, 2011).

2.2 Waarden en normen

In een collectivistische cultuur worden de keuzes van een individu omschreven door de waarden en normen die binnen de sociale omgeving heersen. Als het individu niet voldoet aan de waarden en normen, voelt het zich vooral beschaamd omdat het tegen de vanzelfsprekende normen strijdt. Het is een innerlijk conflict waaraan ze vastzitten. Binnen eerculturen zijn mensen sterk afhankelijk van externe goedkeuring om hun keuzes te mogen doorzetten. Er ontstaat een innerlijk conflict wanneer de eigen keuzes niet overeenkomen met acceptatie van de omgeving. Vooral jonge mensen hebben te kampen met deze innerlijke strijd (Groot & Şimşek, 2008)

Waarden, normen en overtuigingen spelen vooral in culturen een belangrijke rol waarin eer en familie centraal staan. Deze waarden staan vaak tegenover de waarden van geïndustrialiseerde samenlevingen waar gelijkwaardigheid en onafhankelijkheid benadrukt worden. Eerculturen leggen de nadruk niet enkel op vrouwen en meisjes, het is een soort "verbondenheid" dat de familie en sociale omgeving bij elkaar houdt. Hoe meer men zich aan de waarden en normen houdt, hoe steviger de verbondenheid (Groot & Şimşek, 2008; Shadid, 2000)

2.3 Cultuur

Cultuur wordt doorgaans omschreven als groepsidentiteit. Elke groep heeft een cultuur waartoe hij behoort. Binnen deze groepen zijn er rechten en plichten. Individuen en hun handelingen worden bepaald door hun cultuur. (Benhabib, 2002). De definitie die vandaag de dag het meest gebruikt wordt, is cultuur als gewoonte en levensstijl van een welbepaalde groep (Withaeckx, 2014).

Het fenomeen eergerelateerd geweld is zeer complex en wordt vaak omschreven als een culturele traditionele gebeurtenis. Culturele aspecten zijn belangrijk om het concept eer te benaderen en te begrijpen. In de wetenschappelijke literatuur wordt het fenomeen meestal verbonden aan gemeenschappen waar eer en schaamte centraal staan. Vrouwen en meisjes weerspiegelen de eer van de familie. Ze dienen gepast sociaal en seksueel gedrag aan de dag te leggen. Mannen behoren de eer van de familie te beschermen (Withaecx & Coene, 2011). Binnen de eercultuur is de waarde van een persoon zeer belangrijk. Het is de inschatting van zijn eigen waarde en trots maar ook de erkenning van de groep waartoe hij behoort. Een eervolle persoon vraagt binnen zijn groep om respect. Eer en respect kunnen worden gewonnen maar ook weggenomen worden. Binnen culturele praktijken is het bewaren van de eer een garantie voor het juiste gedrag en wederkerigheid (Y en Cohen, 2011; Andersson, 2003). De Verenigde naties hebben eergerelateerd geweld sinds 1984 opgenomen in het kader van een onderzoek naar de gevolgen van culturele en traditionele gebeurtenissen (Connors, 2005).

2.4 Eerverlies en eerherstel

Binnen de Koerdische gemeenschap kan het ook tot eerverlies komen. Het individu of de hele familie kunnen onder eerverlies lijden als het tot onaanvaardbaar gedrag komt. Vooral vrouwen worden als eervol beschouwd en kunnen bijgevolg de eer van de familie schenden. Dit gebeurt voornamelijk als het bijvoorbeeld tot buitenhuwelijkse (seksuele) relatie of overspel zou komen. Als het onaanvaardbaar gedrag van de vrouw bekend wordt binnen de gemeenschap dan kan de eer hersteld worden door het gebruiken van geweld, kortom eergerelateerd geweld. De hele familie wordt dan door de sociale omgeving genegerd. Dit kan tot angsten leiden waardoor er acties volgen om de eer te herstellen. Kortom, binnen eerculturen is het van groot belang zich aan de rechten en plichten te houden. Indien dit niet zou gebeuren kunnen er ernstige gevolgen komen zoals bijvoorbeeld eermoord of eerwraak. In hoeverre deze culturele tradities nog bestaan in de Westerse samenleving wordt binnen dit onderzoek bekeken (Libbrecht, 2011; Ferwerda & Leiden, 2005)

2.5 Rol van religie

De rol van religie speelt eveneens een belangrijke rol in het begrijpen van het fenomeen van eer en eergerelateerd geweld. Eer en eergerelateerd geweld worden vaak gelinkt aan het islamitische wereldbeeld (Janssen & others, 2013). Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat eergerelateerd geweld niet enkel in de islamitische gemeenschappen voorkomt. In christelijke culturen kan dit fenomeen evenzeer voorkomen (Bakker, 2003). Uit de literatuurstudie blijkt dat in de Koran niet expliciet wordt verwezen naar eergerelateerd geweld. Deze termen komen in de Koran niet voor (Libbrecht, 2011). Mannen kunnen nochtans eergerelateerd geweld plegen in de naam van de islam. Binnen dit onderzoek stellen we ons dan de vraag of er een degelijke link is tussen religie en eergerelateerd geweld.

3. Het concept eer

3.1 Eer, schaamte en status

Uit de geraadpleegde bronnen volgt dat eer een zeer complex begrip is dat veel ladingen dekt. Ieder mens en elke gemeenschap geven hier een andere betekenis aan (Blow & Dedoncker, 2012). VanDale geeft de volgende definities; hoog aanzien, eerbewijs, eerbetoon, goede naam, reputatie...enzovoort. Op basis hiervan kunnen we afleiden dat de gemeenschap waarin eer zich afspeelt mee bepaalt of iemand als 'eervol' wordt aanzien. Eer is sterk gebaseerd op het respect dat iemand krijgt binnen de sociale context (Ermers et al., 2010) maar ook de wijze waarop een mens zich verhoudt tot de sociale groep waartoe hij behoort (Brenninkmeijer et al., 2008).

Het belang dat individuen aan eer hechten is contextueel en cultureel gebonden. Eer is niet enkel gebonden aan de cultuur en de familiale context maar is ook sterk afhankelijk van de wil van het individu. De individuele eer komt van het individuele gedrag dat gevolgen kan hebben voor anderen die dezelfde eer met hem delen.

Binnen de definitie van eer speelt schaamte een belangrijke rol. Schaamteloosheid wordt in de cultuur van eer gelijkgesteld aan een gebrek aan eer. De eigen eer en die van anderen in de sociale groep zijn van elkaar afhankelijk. Als men schaamte ervaart, dan kan dit een emotionele reactie opwekken. De reactie is afhankelijk van de relatie tot deze persoon. Deze kan zowel negatief als ook positief zijn (Mosquera et al., 2000) Kortom, schaamte en eer zijn nauw met elkaar verbonden.

3.2 Eergerelateerd geweld

Eerwraak en eermoord

Niettemin kan het begrip eer ook een 'negatieve' betekenis hebben en wordt het vaak geassocieerd met geweld. De belangstelling rond eergerelateerd geweld is de laatste jaren alsmaar toegenomen. Een algemene en geaccepteerde definitie is er echter nog niet (Gill, 2010). In de literatuur wordt eergerelateerd geweld als volgt omschreven:

"Honour'-based violence is defined as comprising any form of violence perpetrated against women that is associated with patriarchal family, community or other social structures in which the main justification for the violence is the protection of a social construction of honour: 'honour' is defined as a value-system with associated norms and traditions." (Gill et al., 2012)

De term eergerelateerd geweld is dus elke vorm van geweld die door familieleden wordt aangewend tegen vrouwen die van de geldende normen en verwachtingen afwijken. Dit kan resulteren in eermoord en/of eerwraak. In de literatuur wordt eermoord gedefinieerd als volgt:

"The killing of women for suspected deviation from sexual norms imposed by society" (Meetoo & Mirza, 2007).

Eermoord is een extreme vorm van eergerelateerd geweld tegen vrouwen. De gemeenschap veronderstelt dat deze vrouwen de eercode niet hebben nageleefd en schande op de familie hebben gebracht (Meetoo & Mirza, 2007). De nadruk ligt bij deze definitie voornamelijk op de rol van de familieleden bij het gebruiken van geweld. Als de eer van het individu wordt geschonden, dan heeft dit gevolgen voor de hele gemeenschap waar het individu aan verbonden is. Volgens Goksel (2009) heeft het gedrag van één persoon immers gevolgen voor de reputatie van iedereen die met hem in contact staat. Afwijkend gedrag van één persoon kan dus de eer van de hele familie in gevaar brengen.

3.3 Vormen van eer

Persoonlijke eer en familie eer

Eervol zijn is voor sommigen een individuele kwestie en voor anderen hangt het sterk samen met de eer van de familie. Volgens Van Eck (2001) worden in de Turkse en de Koerdische gemeenschap volgende niveaus aangehaald: eer op persoonlijk niveau en eer op familiaal niveau. Deze twee niveaus worden benoemd als *seref* (eer) en *namus*. *Seref* is de persoonlijke eer die over het aanzien van de mannen gaat binnen de gemeenschap/familie. De persoonlijke eer verwijst vooral naar de sociale positie/statuut van een man.

De familie-eer of *namus* heeft betrekking tot mannen en vrouwen. Vrouwen moeten zich in deze context 'eerbaar' gedragen, pas dan worden ze als eervol beschouwd. De *namus* van de man is het hebben van een 'eerbaar' vrouwelijk familielid zoals een vrouw, zus, moeder of dochter (Gezik, 2002). De mannen hebben als taak om de eer van de familie te beschermen, dit doen ze voornamelijk door controle en gezag. De familiale eer te behouden is zeer belangrijk binnen deze gemeenschap. Indien een vrouw zich niet 'eervol' gedraagt en afwijkt van de verwachtingen en normen, kan dit negatieve gevolgen hebben. De persoonlijke eer en de familie-eer zijn sterk genderverbonden (Brenninkmeijer et.al, 2008).

De familiale eer kan binnen verschillende culturen op verschillende manieren verklaard worden. Deze interpretatie is sterk afhankelijk van wat de gemeenschap over de familie denkt.

Relationele context

Uit de literatuur blijkt dat het niet altijd om de eer van de familie gaat. Eer in de relationele context komt steeds vaker voor. Deze relationele sfeer gaat niet enkel om de relatie met de partner maar ook om de relatie met familieleden. Als twee mensen in het huwelijk treden dan gaan ze bij wijze van spreken over van de ene familie naar de andere. Iedereen heeft binnen deze relationele context morele rechten en plichten. Hoe deze rechten en plichten worden nageleefd en de rollen onderling verdeeld, is sterk afhankelijk van de culturele achtergrond van de familie (Janssen, 2008). Als het binnen de familie tot eergerelateerd geweld komt, dan wordt het vaak gestimuleerd door de familieleden en gemeenschap waarin het individu zit. Het is van belang dat de familie maatregelen neemt om de eer terug te herstellen. Als dit niet gebeurt, worden ze door de gemeenschap uitgestoten (De Groot & Simsek, 2008)

3.4 Eergerelateerd geweld in België

Naar aanleiding van ernstige eermisdrijven in Europa besteden landen zoals England, Finland, Zweden en Nederland steeds meer politieke aandacht aan eergerelateerd geweld. Overheden hebben de grootste verantwoordelijkheid om deze problematiek aan te pakken. Over de hele wereld moeten regeringen meer maatregelen nemen inzake geweld tegen vrouwen (Ferwerda, & Van Leiden, 2005; Blow, 2007).

Kader en omvang

België wordt geconfronteerd met een bijzondere vorm van geweld, met name eergerelateerd geweld. Verschillende sectoren (onderwijs, gezondheidszorg, welzijnswerk, politie...) komen steeds vaker in aanraking met eergerelateerd geweld. Er is nood aan instrumenten, methodieken en strategieën om deze vorm van geweld vroegtijdig op te sporen en aan te kunnen pakken. Om dit te kunnen realiseren, is een goede samenwerking tussen alle betrokken sectoren cruciaal (Ponsaers, 2005).

Uit een enquête uitgevoerd door de federale politie blijkt dat er 17 pogingen tot eermoord plaatsgevonden hebben in de laatste jaren. De slachtoffers zijn doorgaans jonge vrouwen. Eergerelateerd geweld komt vaak voor in gesloten gemeenschappen met een grote sociale druk. Het aantal aangiften bij de politie blijft zeer laag. In verschillende andere landen is er aandacht voor deze problematiek en is er reeds onderzoek rond verricht.

Er ontbreekt vooral expertise bij de lokale politiediensten (De Stoop, 2008; Koning Boudewijnstichting n.d.). De maatschappelijke en politieke aandacht blijft in België zeer beperkt. Er is weinig onderzoek rond eer en eergerelateerd geweld uitgevoerd in België (Coene, 2005).

Naar aanleiding van dramatische gebeurtenissen inzake eergerelateerd geweld in België ontstond er vanuit de FOD Binnenlandse Zaken en het instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen een verkennend onderzoek. Ze trachten door middel van dit onderzoek ondersteuning te bieden aan het ontwikkelen van een integraal beleid (Gilbert, Leye, Snacken, & Beyens, 2011).

Aanpak door overheid

In België werden de laatste jaren beleidsmaatregelen genomen inzake intrafamiliaal en partnergeweld. Dit gebeurt in de vorm van een nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld (Gilbert et al., 2011).

Dit actieplan ontstond in het jaar 2001 als een reactie op het tegen geweld op vrouwen. Het werd de laatste jaren ook al meerdere malen aangepast. In 2008 werden eermisdaden ook opgenomen in het actieplan als een bijzondere vorm van intrafamiliaal geweld (Taeymans, Berteloot, & Leclercq, 2011).

Het akkoord van de federale regering omschrijft het volgende:

Het akkoord van de federale regering omschrijft het volgende: *“de regering het nationaal actieplan tegen partnergeweld in overleg met de deelstaten zal actualiseren, dat bovendien zal worden*

uitgebreid naar alle vormen van geweld op vrouwen (gedwongen huwelijken, eermisdaden, genitale verminkingen.” (Actieplan, 2010-2014).

In het akkoord worden ook eermisdaden opgenomen als bijzondere vorm van geweld op vrouwen.

Wettelijk kader

In de Belgische wetgeving wordt eengerelateerd geweld niet specifiek opgenomen als delict. Bovendien wordt het begrip eer en eengerelateerd geweld nergens in het wetboek gedefinieerd (Libbrecht, 2011). Er zijn wel een aantal artikelen uit het strafwetboek die de uitgangsvormen van eengerelateerd geweld voorkomen en bestraffen (Taeymans, Berteloot, & Leclercq, 2011).

Het betreft art. 409 Sw. § 1 inzake de genitale verminking en art. 391*sexies* Sw inzake gedwongene huwelijk (<http://igvm-iefh.belgium.be>). Deze artikelen hebben niet rechtstreeks te maken met eengerelateerd geweld maar zijn een uitgangspunt om aan de slag mee te kunnen gaan. Deze delicten kunnen ook geplaatst worden onder het hoofdstuk VIII van het strafwetboek. Hieronder vallen alle misdaden en wanbedrijven tegen personen (Libbrecht, 2011).

Het fenomeen eer blijft in België nog steeds een complexe materie. De meerderheid is voorstander van een aparte wetgeving betreffende eermisdaden. Deze wetgeving zou het ook voor de rechter eenvoudiger maken om te oordelen en een gepaste straf te geven. Een nieuwe wetgeving zal waarschijnlijk nog ter discussie staan. België laat wel zijn deuren open voor verder onderzoek omtrent de noodzaak van een aparte wetgeving inzake eengerelateerd geweld (Adviescomité, 2008).

3.6 Eengerelateerd geweld in Turkije

Kader en omvang

In de Turkse gemeenschap is eengerelateerd geweld een bekend fenomeen. Na een onderzoek van het Directoraat-Generaal over de positie van de vrouw binnen het fenomeen van huiselijk geweld wordt veel duidelijk. Circa 42% komt in aanraking met fysiek/seksueel geweld. Het hangt sterk samen met de positie van de vrouw en de ongelijkheid van gender die aanwezig is. Eermisdaden komen vaak voor in het oosten en zuidoosten van Turkije waar ook de Koerdische gemeenschap gevestigd is (Ferwerda & Leiden, 2005; www.turkije-instituut.nl)

In Turkije is er geen duidelijke definitie van eengerelateerd geweld. Wetenschappers hebben geen eenduidig antwoord op de vraag welke rol eer speelt binnen de Turkse samenleving. De traditionele eermoorden krijgen de meeste aandacht van wetenschappers en politici. Meermaals werden eermoorden in de Turkse wetgeving, met naam art. 462, gelegitimeerd. Mannen die geweld op vrouwen uitoefenden in de vorm van moord op basis van eerschending, kregen strafvermindering (Pervizat, 2001; Kromhout et. al., 2007).

Aanpak door overheid

Sinds Turkije een lid van de Europese Unie wil worden, besteedt de overheid meer aandacht aan het concept eer en gerelateerd geweld (Curry, 2005). Naar aanleiding van de onderhandelingen met de EU is, in het jaar 2005, strafvermindering uit het Turkse wetboek verwijderd. Turkije probeert sindsdien meer aandacht aan geweld tegen vrouwen te besteden. Gedwongen huwelijken

worden echter niet beschouwd als vorm van eengerelateerd geweld zoals in België (Kromhout et al., 2007).

Wettelijk kader

In het jaar 2005 is de Turkse wetgeving betreffende geweld tegen vrouwen, in het bijzonder traditionele eermoorden, gewijzigd. Eermisdaden worden volgens het nieuwe Turkse Wetboek voor Strafrecht zwaar bestraft met een levenslange gevangenisstraf. Niet enkel de dader wordt zwaar aangepakt, betrokken familieleden die goedkeurig geven voor eermisdaden worden ook bestraft (Curry, 2005; Pervizat, 2001). Naar aanleiding van deze wijziging hebben vrouwen en mannen binnen het gezin nu gelijke posities. Eengerelateerd geweld blijft ook in de Turkse samenleving een cultureel fenomeen. Volgens de parlementaire onderzoekscommissie is er een fundamentele verandering in de cultuur van het land nodig vooraleer er in de praktijk een omslag kan ontstaan (TBMM, 2006).

3.7 Eengerelateerd geweld in een migratiecontext

Eengerelateerd geweld op meisjes in migratiegemeenschappen komt steeds vaker voor in Europese landen waaronder Duitsland, Engeland en Zweden (Withaecx & Coene, 2011). Door de invloeden van de moderne samenleving hechten migranten des te meer belang aan hun normen en tradities (Kromhout, 2006). Veel migranten komen in een voor hun nieuwe onbekende context terecht. Dit vraagt echter een zekere openheid voor de nieuwe context. Veel migranten hebben te kampen met een gevoel van verlies en houden strikt vast aan hun tradities en normen (van Wezel, 2005). Dit fenomeen zien we ook in België terug. Het vasthouden aan de tradities en normen kan een meerwaarde bieden voor de Belgische samenleving tenzij deze tradities de vrouwen onderdrukken (Coen, 2005).

3.8 Implicaties voor de hulpverlening

Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat er nood is aan een meer professionele hulpverlening. We leven in een multiculturele samenleving waar iedereen recht heeft op veiligheid en lichamelijke integriteit. De slachtoffers van eengerelateerd geweld hebben vaak een migratieachtergrond. Dit betekent voor de hulpverlening dat ze zich steeds moeten bijscholen om de nieuwe vormen van geweld te kunnen opsporen. Bovendien is er nood aan een doeltreffende aanpak van eengerelateerd geweld gericht op preventie en opvang (Beleidsdossier vzw zijn, 2014). Gezinnen met een migratieachtergrond krijgen niet altijd de hulp waar ze recht op hebben. Hulpverleners treden terughoudend op als het gaat om gezinnen met een andere cultuur. Ze weten dat de westerse hulpverlening door migrantenvrouwen niet altijd gewenst en geaccepteerd is, waardoor ze passief optreden. Dit veronderstelt dat er dringend nood is een effectieve en efficiënte aanpak waar kennis over eer en eengerelateerd geweld noodzakelijk is (Van Vossole, 2012).

4. Onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag

- Welke opvatting m.b.t. eer en gerelateerd geweld hebben jongeren van de Koerdische afkomst tussen 18 en 25 jaar?

Bijkomende onderzoeksvragen:

- Hoe wordt eer en gerelateerd geweld binnen deze gemeenschap beleefd en ervaren?
- Hoe beïnvloedt eer en eengerelateerd geweld hun attitudes ten aanzien van relaties, familie, seks, vrienden...?
- Wat is de invloed en de verwachting van de Koerdische gemeenschap op eer en eengerelateerd geweld?
- Welke preventieve maatregelen zouden rond eer en eengerelateerd geweld helpen?

Conceptueel model

Figuur 1: conceptueel model

Deel 2 Data en methode

Uit het bovenstaande kan er afgeleid worden dat het een kwalitatief onderzoek zal worden. Het gaat vooral om het begrijpen en leren van de verhalen van de respondenten (Baarda en Goede, 2013). In dit deel zullen we de dataverzamelmethode, onderzoekseenheden, meetinstrumenten en analyseprocedure bespreken.

1. Dataverzamelmethode en onderzoekseenheden

Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek en peilt naar de opvattingen m.b.t. eer en eengerelateerd geweld bij jongeren van de Koerdische afkomst in Brussel en Vlaanderen. Doel is om de ervaringen en belevingen van de Koerdische jongeren in kaart te brengen. Er worden vooral kwalitatieve gegevens verzameld bij de respondenten. Deze gegevens zijn verzameld in de vorm van een semigestructureerde vragenlijst.

De onderzoeksvraag kwam vanuit het Koerdisch Instituut Brussel, dat zetelt in het platform eengerelateerde geweld, om het concept eer in kaart te brengen. Er is weinig onderzoek in België dat dit fenomeen beschrijft. Vandaar dat het cruciaal is om inzicht te krijgen in eer als cultureel en sociologisch verschijnsel om expliciete hulpverlening te bieden.

1.2 Onderzoekseenheden

De steekproef bestaat uit jongeren met een Koerdische migratieachtergrond tussen 18-25 jaar in Brussel en Vlaanderen. Hierbij ligt de focus vooral op jongeren van de Koerdische achtergrond.

Door de complexiteit en de gevoeligheid van het onderwerp hebben we ons beperkt tot 13=N individuele diepte-interviews. De hoeveelheid deelnemers was sterk afhankelijk van de interesses van de jongeren en of ze durven open te praten over dit gevoelige onderwerp.

Er werd gestreefd naar homogeniteit op vlak van migratieachtergrond en leeftijd. De jongeren zijn allemaal van Koerdische afkomst uit Koerdistan-Turkije/Syrië en tussen 18 en 25 jaar. Op vlak van geslacht werd er gestreefd naar heterogeniteit. Aan het onderzoek hebben zowel mannen als vrouwen deelgenomen. Dit werd bewust gekozen omdat de visie van vrouwen en mannen volgens de literatuurresearch nogal verschilt op vlak van eer en eengerelateerd geweld.

Tabel 1 Socio-demografische gegevens van de respondenten

Respondent (N)	Geslacht	Leeftijd	Beroep
R1	M	24	Student politieke wetenschappen
R2	V	24	Studente Psychologie

R3	V	25	Studente Sociaal werk
R4	V	21	Studente verpleegkundige
R5	V	23	Studente psychologie
R6	M	23	Studente psychologie
R7	V	25	Studente politieke wetenschappen
R8	M	25	Administratieve bediende
R9	M	25	Administratieve bediende
R10	V	25	Student sociologie
R11	M	25	Student economie
R12	M	21	Studente sociaal werk
R13	M	25	Leraar langer onderwijs

1.3 Dataverzameling

Eerst en vooral peilt de onderzoeksvraag naar de opvattingen van het concept eer. Daarnaast zijn er onderzoeksvragen opgesteld waarmee we meer te weten willen komen over eer als cultureel en sociologisch fenomeen. Eergerelateerd geweld is hier ook een onderdeel van.

Uit het bovenstaande kan er afgeleid worden dat het een kwalitatief onderzoek zal worden. Het gaat hier niet zozeer om het tellen, maar vooral om het begrijpen en leren van de verhalen van de respondenten (Baarda en Goede, 2013). De nadruk ligt op het begrijpen van de leefwereld van de Koerdische jongeren. Er werd gepoogd hun opvattingen, belevingen en ervaringen te achterhalen en te beschrijven. De onderzoeksvragen geven aanleiding tot een beschrijvend onderzoek. Bij een beschrijvend onderzoek wordt een (probleem)situatie beschreven. De kracht ligt vooral in de verhalen van de interviews die een beeld moeten geven van de inhoud van de situatie en/of problematiek. Deze methode wordt gehanteerd wanneer men data in zijn diepte wil onderzoeken. (Baarda en Goede, 2011). Omwille van die reden werd er voornamelijk gekozen voor diepte-interviews.

Gedurende het onderzoek werd er samengewerkt met het Koerdisch Instituut te Brussel. Ze zijn ook voornamelijk verantwoordelijk voor de respondenten. In totaal werden er vier respondenten door het Koerdisch Instituut te Brussel bereikt. Deze jongeren nemen aan verschillende activiteiten binnen het Instituut deel. Deze vier respondenten waren dan ook sleutelinformanten die hebben geleid tot negen andere respondenten. Op basis van de contactgegevens die werden verkregen door het Instituut en de respondenten zelf werd er nadien contact opgenomen via e-mail of

telefoon. Het contact met de respondenten verliep vrij goed.

In totaal werden er 13 diepte-interviews afgenomen. Vooraf werd er de toestemming via een informed consent aan de respondenten gevraagd om de anonimiteit te garanderen. De gesprekken werden volgens de voorkeur van de respondenten op verschillende locaties afgenomen. Deze kunnen variëren van een rustig café tot de Vrije Universiteit Brussel. Dit was eenvoudiger voor de respondenten omdat ze zich niet gemakkelijk konden verplaatsten. Voordat er met de interviews werd gestart, werden ze op de hoogte gebracht van de aard en omvang van het onderzoek.

De duur van de interviews varieerde van 1 uur tot 2 uur. De duur was sterk afhankelijk van de antwoorden van de respondenten. Sommige respondenten begonnen naast de kwestie te praten waardoor het interview soms tot 2 uur kon duren.

2. Meetinstrument

De onderzoeksdata werden voornamelijk verzameld uit een kwalitatieve onderzoeksmethode, namelijk individuele diepte-interviews. Daarnaast werd er gewerkt met een semigestructureerd interviewschema. Bij een semigestructureerd interview liggen de meeste vragen al vast en zijn de antwoordmogelijkheden open. Dit geeft respondenten de mogelijkheid om uitgebreid te antwoorden (Baarda, et al., 2005).

Aan de hand van een topiclijst werden alle onderwerpen tijdens het interview behandeld. De instrumenten van de topiclijst kwamen uit een voorafgaande literatuurresearch. Op basis van de diepte-interviews werden deze items geoperationaliseerd en meetbaar gemaakt. De volgende topics hebben een leidraad gevormd in het bepalen van het vragenschema: beleving/ervaring eer en eengerelateerd geweld, relationele/familiale context, verwachtingen/gedragingen vanuit de Koerdische gemeenschap, vooroordelen/onbegrip/onbekendheid vanuit de buitenwereld, cultuur/tradities en religie, identiteitsverlies, positie van de vrouw, wettelijk kader en implicaties voor de hulpverlening. De volledige topiclijst kan in de bijlage X nagelezen worden.

Gedurende de interviews met de respondenten werd er gebruik gemaakt van opnameapparatuur (met toestemming van de respondenten). Het is noodzakelijk om de gesprekken op te nemen zodat er geen belangrijke informatie verloren gaat. De interviews werden letterlijk uitgetypt voor analyse van de gegevens. Een letterlijk uitgetypte transcriptie van het interview kan in de bijlage 4 nagelezen worden

3. Analyseprocedure

Alle interviews werden met een opnameapparaat opgenomen en letterlijk uitgetypt met het programma Express Scribe. Tijdens het uittypen van de interviews werd er gebruikt gemaakt van verschillende kleuren per topic. De topics werden ook tijdens het interviews gebruikt. Dit creëerde een goede overzicht en structuur om de gegevens nadien te interpreteren. De gebruikte topics waren onder andere: beleving en ervaring, relationele context, verwachtingen van de gemeenschap, vooroordelen en onbekendheid, cultuur en tradities, religie, identiteitsverlies, positie

van de vrouw, wettelijke kader, rol van de jongeren en implicaties van de hulpverlening (zie bijlage 1). Alle gegevens werden nadien op een betrouwbare manier geanalyseerd en gelabeld via een kwalitatieve data-analyseprogramma (MAXQDA). Dit programma vergemakkelijkt de werking aangezien er met labels en sublabels gewerkt werd. Vervolgens werden de ontleende gegevens geordend en verbanden per gezocht per label. Dit gebeurde per uitgetypte interview. Nadat alle interviews geordende waren met MAXQDA, werden de data 's geanalyseerd en de bevindingen gelinkt met de voorafgaande literatuurstudie. Ten slotte werden de onderzoeksresultaten op een kwalitatieve manier uitgeschreven en er werd gepoogd om een antwoord op de onderzoeksvraag te bieden.

Deel 3: Onderzoeksresultaten

In dit deel van het onderzoek worden de onderzoeksresultaten weergegeven. De resultaten zijn verkregen via individuele interviews. Er werden in totaal 13 respondenten ondervraagd waarvan vier jongens en acht meisjes. De onderzoeksresultaten worden voorgesteld o.b.v. tien hoofdthema's die uit de vragenlijst voortvloeien. De volgende thema's zullen besproken worden: beleving en ervaring, relationele context, verwachtingen van de gemeenschap, vooroordelen en onbekendheid, cultuur en tradities, religie, identiteitsverlies, positie van de vrouw, wettelijk kader, rol van de jongeren en implicaties voor de hulpverlening.

1. Beleving en ervaring

Betekenis van eer

Eerst en vooral werd aan de respondenten gevraagd wat eer voor hen betekent. De meesten linken eer aan de familiale context en reputatie. Ze vonden het belangrijk dat de eer van hun familie hoog wordt gehouden en deze niet geschonden wordt. Het is van groot belang om de naam van de familie niet te schenden en ze zuiver te houden.

"Het roept bij mij direct familie en gemeenschap op. Het is eigenlijk iets daartussen vooral om de eer van de familie te zuiveren en niet te schenden. Zo zie ik het." (R3)

"Ik denk aan, mijn familie niet te schenden, mijn eigen normen en waarden hoog houden. En mijn normen en waarden als Koerdisch meisje in België hoog te houden." (R6)

Sommigen beschouwden eer als een cultureel en traditioneel fenomeen dat door de ouders in stand wordt gehouden en doorgegeven. Ze zijn het erover eens dat eer nog steeds voornamelijk in premoderne gemeenschappen voorkomt. De meerderheid hecht niet zo veel belang aan eer maar past deze nog steeds, bewust of onbewust, toe in het dagelijkse leven. Enkele respondenten hechten belang aan eer en praktiseren deze ook nog in de praktijk.

"Ja ik vind dat heel belangrijk. Dat zijn zo zaken die ons eigen maken. Ik ben blij dat we zo waarden in onze cultuur hebben." (R5)

De betekenis van eer is voor bijna alle respondenten even duidelijk. De meeste respondenten zagen zichzelf als de "nieuwe generatie" van Koerdische jongeren en beschouwen eer als iets van de "oudere generatie". Enkelingen gaven aan dat eer niet meer van deze tijd is. De term eer is volgens hen geladen en overroepen binnen de Koerdische gemeenschap. Ouders gebruiken het concept eer om hun kinderen op een bepaalde manier op te voeden en in bedwang te houden.

"(...) ik vind eer, dat de term en zeker bij de Koerden, ik vind dat overroepen. Een heel geladen term, daar wordt te veel aandacht aan gegeven. Vind ik persoonlijk. Sheref en namus (eerconcept) is voor mij eigenlijk een gegeven dat mijn ouders gebruiken, niet alleen mijn ouders maar in het

geheel de Koerden, om hun kinderen eigenlijk bepaalde dingen op te leggen en onder controle te houden. (R7)

Betekenis en confrontatie eergerelateerd geweld

Binnen het eerconcept werd er ook aan de respondenten gevraagd wat eergerelateerd geweld voor hen betekent en of ze er al dan niet mee geconfronteerd zijn geweest. Alle respondenten gaven duidelijk aan dat ze persoonlijk nooit zijn geconfronteerd geweest met eergerelateerd geweld. Wel hebben ze eergerelateerd geweld in de nabije omgeving zien gebeuren. Eergerelateerd geweld is volgens hen absoluut niet meer van deze tijd en zou niet meer mogen gebeuren. Ze vonden het spijtig dat eermoord en eerwraak vandaag de dag nog steeds binnen de Koerdische gemeenschap voorkomen.

"Ik zie dat als iets van 20 jaar geleden, de manier waarop, ik vind dat echt niet beschaafd. Op een niet beschaafde manier omgaan met de Koerdische gemeenschap. Zo zie ik het." (R3)

Bijna alle respondenten linken eergerelateerd geweld aan eermoord en eerwraak. Het werd als iets negatiefs omschreven. De overige respondenten gaven een andere invulling aan de term eergerelateerd geweld. Ze koppelden het aan het dragen van bepaalde kledij die gepaard kan gaan met geweld. Een enkeling gaf aan dat van haar werd verwacht dat ze zich behoorlijk kleeft. Dit omdat de reputatie van de familie op het spel staat. Indien het tot roddels en geruchten zou komen kan dit de eer en reputatie van de familie schenden.

"Voor mij is dat bijvoorbeeld, als je een rokje aandoet, en je vind dat mooi, je hebt dat in de etalage zien hangen. Je hebt het gekocht en al je vriendinnen dragen het ook, je wilt het ook dragen, en de volgende dag stap je naar beneden en je papa ziet dat en je krijgt een slaag, omdat de Koerdische buurvrouw je zo gaat zien of de buurman en dan komt geen enkele jongen meer je hand vragen." (R7)

Verschil vroeger en nu

Wanneer we het hebben over het verschil in de beleving van eer en eergerelateerd geweld van vroeger en nu hebben de meesten meegedeeld dat er een evolutie plaats heeft gevonden de laatste jaren. Ze zagen duidelijk een verandering in de beleving en ervaring van eer. Mensen zijn opener geworden en reageren anders op bepaalde situaties. Dit heeft volgens hen te maken met de moderne samenleving waarin ze leven. Bovendien staan de waarden en normen van vroeger niet op de eerste plaats. Een respondent gaf als voorbeeld aan dat het gedachtengoed van haar ouders de laatste jaren sterk geëvalueerd was. In het begin leefden ze nog met de ideologie dat vrouwen niet mogen werken en voor het huishouden en de kinderen zouden moeten zorgen. Doorheen de tijd is dit stilaan begonnen te veranderen. Haar vader accepteerde en tolereerde veel meer waardoor haar moeder zelfstandiger werd en haar leven in eigen handen nam.

"Bijvoorbeeld toen we hier aankwamen, de vaders zijn sowieso streng, mijn moeder is op een gegeven moment gaan werken, ze wou absoluut gaan werken. En dat was nog zo in die ideologie van vrouw gaat niet werken en vrouw moet voor de kindjes zorgen. Toen was het wel moeilijk maar mijn mama was een echte iemand die verder doorzet en ze ging ook werken. Het was wel met veel discussies enzovoort maar niet met geweld. Die eer was er wel sterk aanwezig van dat mag niet. Toen mijn mama haar rijbewijs haalde en begon te rijden, dat was voor mijn vader ook een no go hé. En dat vind ik wel heel spijtig. Maar nu vandaag de dag zegt mijn papa, doe van alles, rij met de auto, ga werken (...)" (R3)

De minderheid ziet er bijna geen verandering in. Ze vonden dat de reactie op eegerelateerd geweld vandaag de dag nog hetzelfde zou zijn als jaren geleden.

"Het verschil is nog steeds hetzelfde, als dat nu nog gebeurt gaat de reactie nog steeds hetzelfde zijn." (R2)

Beleving van de familie

Er werd ook aan de respondenten gevraagd of de beleving en mening van hun familie verschilt met die van henzelf. De meesten vonden dat er een verschil is in de beleving van hun familie. Dit komt omdat de ouders van de 1^e generatie zijn en nog een conservatieve kijk hebben op eer. Bovendien komen Koerdische gezinnen steeds in contact met dezelfde personen, meestal binnen hun eigen familiekring, met dezelfde ideologieën waardoor hun kijk niet veel verandert. De overige respondenten delen de mening van hun familie.

"Ik denk dat het erg verschilt. Je moet zien want mijn ouders zijn van de 1e generatie hé en ik eerder van tweede of derde generatie. Ik ben ginder geboren maar hier opgegroeid. Ik ben eigenlijk meer de derde generatie. De meningen zijn heel verspreid, de ouders denken ook meer en meer op een andere manier. Bijvoorbeeld ouders die gaan werken, die meer naar buiten komen, die toch in contact komen met anderen, denken anders. Ga je altijd in contact komen met mensen die dezelfde ideologie hebben dan zet je dat voort (...)." (R3)

Alle respondenten zijn het met elkaar eens dat de denkwijzen en meningen over het concept van eer doorheen de tijd zal veranderen en/of verdwijnen. Dit omdat jongeren van de 2^e of 3^e generatie in een moderne westerse samenleving opgegroeid zijn waardoor ze een ander referentiekader hebben ontwikkeld. Bovendien komen deze jongeren in contact met mensen met een andere gedachtengoed waardoor ze een brede kijk op mens en maatschappij vormen.

"Ze hebben nog de waarden en normen die we thuis hebben, maar het gaat sowieso, het zal sowieso verdwijnen. Mijn kleinkinderen gaan niet dezelfde ideologie hebben van mij en mijn ouders. Ze zullen hier opgroeien, dus dat gaat sowieso veranderen. En ik vind dat wel oké." (R10)

Ondanks het feit dat de meerderheid van de respondenten niet de mening van hun familie deelt, respecteren ze hun ouders en willen hun eer niet schenden. Dit zorgt ervoor dat jongeren bepaalde

regels volgen die ze niet delen, uit respect voor hun familie. Ze bewaren nog steeds de waarden en normen van hun land van herkomst maar nemen deze ook niet volledig over.

2. Relationale context

Fenomeen tussen man en vrouw

Er werd aan de respondenten gevraagd of het concept van eer zich enkel tussen een man en een vrouw afspeelt. Alle respondenten waren het met elkaar eens dat eer zich niet enkel tussen man en vrouw voordoet. De meerderheid geeft aan dat het fenomeen ook betrekking heeft op de familie en gemeenschap. De familie speelt volgens hen een zeer dominante rol.

"Het is ook iets tussen families, want als het enkel tussen man en vrouw blijft dan kunt je het snel oplossen maar de gemeenschap moet zich daarmee. Dus ik zie het eerder als iets binnen de gemeenschap en familie." (R3)

Rechten en plichten man en vrouw

Wanneer er gevraagd werd naar de rechten en plichten van een Koerdische vrouw en man, waren de meningen verdeeld. Sommigen benadrukken dat er vandaag de dag een grote verandering aan de gang is. Vrouwen hebben meer te zeggen thuis en hoeven zich niet meer te rechtvaardigen voor hun handelen. Ze zijn zelfstandiger geworden en gaan werken of studeren.

"Nee nee, bij ons werkt dat niet want mijn moeder werkt bijvoorbeeld ook. Dus dat beeld klopt eigenlijk niet. Er is een grote verandering." (R10)

Anderen zien er geen grote verandering in. Mannen hebben het nog steeds voor het zeggen thuis en spelen een dominante rol.

"Ze zijn de man in het huis, en als er iets gedaan moet worden vragen ze toestemming aan de man, wat ik ook kei slecht vind maar het gebeurt nog." (R4)

Enkele respondenten geven aan dat het de plicht van de vrouw is om hun kinderen eervol op te voeden en indien de dochters de eer schenden ze terecht te wijzen. Vrouwen werden van kinds af opgevoed om deze positie te bekleden. Ingeval van eerkwesties werden de ouders meestal door andere familieleden of de buren op de hoogte gebracht. Meestal werd de vader, als bewaker van de familie, aangesproken. Hij zal het op zijn beurt doorgeven aan de moeder. De communicatie verloopt vaak via de moeder, omdat ze verantwoordelijke is voor de opvoeding van de kinderen, hoofdzakelijk van de dochters.

"Het gebeurt via de vrouw. Dus de man, bijvoorbeeld mijn vader zou dan niet zeggen, dat mag je niet doen en dat mag je niet. Hij zal het tegen mijn moeder zeggen, je dochter dit en dat. Ik denk het wel bij 90% van de Koerdische gezinnen wel het geval is. (...) Het wordt ook van een vrouw

verwacht om duidelijk te maken aan haar dochters of nichtjes en wat dan ook, om duidelijk te maken wat eer is. Dus ja, ik denk wel dat het een taak is van een vrouw.” (R6)

Alle respondenten zijn het er wel over eens dat de traditionele rechten en plichten van een Koerdische man en vrouw stilaan aan het veranderen zijn. Dit omdat vrouwen in een westerse samenleving leven en meer verantwoordelijkheid op zich nemen en zelfstandiger zijn.

Binnen de rechten en plichten van een Koerdische man werd aan de respondenten evenzeer gevraagd of het de taak van de man is de eer te herstellen indien deze geschonden werd. Bijna alle respondenten beschouwen het niet als de taak van de man om de eer te herstellen. De meesten geven aan dat het een gezamenlijke taak van zowel man als vrouw is om dit onderling bespreekbaar te maken.

Een enkeling beschouwt het als de taak van niemand om de eer te herstellen. Dit komt omdat iedereen een andere invulling aan het concept van eer geeft.

“Het is aan niemand om de eer te herstellen. Eer is voor iedereen anders. Neen, tis aan niemand om daar iets aan te veranderen, iedereen heeft zijn eigen leven. Als je jouw eer en normen en cultuur wilt houden, dan is dat oké, maar je hebt ook je limieten en grenzen ook hé.” (R6)

Volgens een andere enkeling is het wel de taak van de man om de eer te herstellen maar hij is niet de enige die daarvoor verantwoordelijk zou moeten zijn. De hele familie moet erbij betrokken worden om de eer te neutraliseren. De grootste taak blijft wel nog steeds bij de man in de familie.

Bespreekbaarheid binnen de familie

Volgens bijna alle respondenten werd er binnen de familie niet expliciet over het eerconcept gesproken. Iedereen weet bewust of onbewust zijn rechten en plichten. Het werd meestal door de opvoeding doorgegeven en jongeren handelen dan volgens deze rechten en plichten. Ondanks het feit dat de meeste respondenten een andere denkkader hebben, gaan ze uit respect voor de traditie van hun ouders niet in opstand en accepteren deze.

“Nee dat is al afgesproken iedereen weet het, impliciet weet iedereen het. Ja dat is zo. Zonder woorden gewoon (...).” (R2)

Enkele respondenten daarentegen gaven duidelijk aan dat eer zonder problemen bespreekbaar is binnen de familiale context. Vooral met zussen en broers kan er gemakkelijk over eerkwesties gesproken worden. Met de vader daarentegen werd rechtstreeks nooit het gesprek gezocht. Dit omdat men verwacht dat er negatieve gevolgen zouden volgen.

De minderheid gaf aan dat Koerdische meisjes vaak het gesprek met de moeder zoeken indien het tot eerkwesties komt. Aansluitend is het dan de taak van de moeder om deze door te geven aan de vader. Volgens de respondenten gebeurt dit zonder bepaalde afspraken, het zit diep ingeworteld en is vanzelfsprekend.

"Er wordt wel met mijn zussen en mijn mama gesproken maar je kunt niks doen. (...) Bijvoorbeeld mijn mama, ze was altijd het gespreksobject geweest van mijn vader. Dus mannen gebruiken hun vrouw om dingen door te geven aan hun dochters. Mijn vader gaat mij nooit rechtstreeks aanspreken over iets (...)." (R7)

3. Verwachtingen van de gemeenschap

Sociale druk

Er werd aan de respondenten gevraagd of er sociale druk aanwezig is binnen de Koerdische gemeenschap die het handelen van het individu kan bepalen. De meerderheid vond dat sociale druk vanuit de gemeenschap nog steeds aanwezig is. Een enkeling spreekt over competitities tussen het Koerdische volk. De competitities werden in de brede zin geïnterpreteerd, het gaat over handelingen en bezittingen.

"Die kijken allemaal naar elkaar op. Die spelen allemaal een competitities met elkaar. Maar niet alleen over eer, over alles hé. Van huis kopen tot auto kopen en wie zijn kind eerst gaat trouwen tot wiens kind meer geld binnenbrengt bij een trouw. Bij ons koerden is het precies niet anders dan dat geworden, spijtig genoeg." (R9)

Andere respondenten omschreven de sociale druk als verwachtingen vanuit de gemeenschap. Deze verwachtingen worden door de ouders, specifiek de moeders, aan de kinderen doorgegeven. De sociale druk komt niet enkel vanuit de gemeenschap maar ook vanuit de nabije familie zoals nonkels en tantes. Een andere respondent gaf aan dat de sociale druk het gedrag en de handeling van het individu sterk beïnvloedt. In het openbaar gedraagt men zich onbewust op een bepaalde manier, die door de opvoeding is meegegeven.

Een enkeling linkt sociale druk met te gaan trouwen op een bepaalde leeftijd. Volgens respondent 2 komen Koerdische meisjes op een bepaalde leeftijd waarop de omgeving van hen verwacht dat ze in het huwelijk treden. De druk is zo groot dat zelfs de ouders op zoek gaan naar potentiële personen.

"Binnen de Koerdische gemeenschap wordt van een vrouw na haar 25ste verwacht om te gaan trouwen ook al studeert ze nog. Ik zie die druk ook op mij. Hoewel ik heb ook een zus van 30 jaar heb, ze heeft daar geen problemen meer mee. Ze zegt, trouwen dat stelt mij niks meer voor. Maar mijn broer legt die druk wel op, omdat er veel meisjes zijn die thuis zijn en nog niet gehuwd zijn, dus hij legt die druk veel op. En van een meisje wordt ook van de omgeving verwacht dat ze gaat huwen, want zelfs in de beste families zie je dat, ze vragen wanneer ga je trouwen. Op een duur ben je het echt beu (...)." (R2)

De minderheid gaf aan dat er bijna geen sociale druk aanwezig is en dit ook geen invloed heeft op het handelen van het individu.

Reputatie en roddels

Tijdens de interviews werd er ook gepeild naar de aanwezigheid van roddels en geruchten en of deze al dan niet invloed hebben op de reputatie van de Koerden. De respondenten omschreven reputatie als aanzien en een goede naam hebben. De meerderheid gaf duidelijk aan dat roddels en geruchten binnen de Koerdische gemeenschap nog heel sterk aanwezig zijn. De Koerden hechten immers veel belang aan een goede reputatie. Bijna alle respondenten hechten daar geen belang aan. Ze beschouwen dit als overbodig en willen er los van komen.

"Ja heel de familie. We als cultuur hechten daar heel veel aandacht aan die reputatie. En dat vind ik heel slecht. We moeten ons dan altijd bewijzen en heel hard ons best doen om sterk in ons voeten te staan om niet slecht te worden bekijken. Dat heeft enorm veel invloed om die reputatie te krijgen. En dat moet veranderd worden, we moeten onze energie niet daarvoor spenderen."(R5)

Een enkeling daarentegen gaf aan dat ze belang aan reputatie hecht. Ze wil niet dat anderen slecht over haar en haar familie praten. Ze linkt reputatie ook sterk aan het hebben van eer. Indien mensen geen belang aan eer zouden hechten, dan zou reputatie hen ook niet veel kunnen schelen.

"Ja ik hecht daar wel belang aan. En vooral zeker voor mijn moeder. Ik wil haar, zoals de Koerden zeggen, ik wil het hoofd van mijn moeder hoog houden. En aangezien mijn vader ook niet echt een goede vader was, dan let je daar misschien wat harder op." (R6)

Vooroordelen en onbekendheid

Wanneer we het hebben over vooroordelen en onbekendheid vanuit de Belgische samenleving die gepaard gaan met het eerconcept gaven bijna alle respondenten aan dat ze nog geen vooroordelen hebben meegemaakt. Het voornaamste is dat het eerconcept voor de Belgen een onbekend terrein is. Sommige respondenten hebben soortgelijke situaties meegemaakt.

"(...) Natuurlijk het is onbekend voor mensen die weten da niet hé, die weten niet wat dat is. Ze hebben daar ook geen literatuur over gedaan." (R3)

Een andere respondent deelde mee dat de meeste Belgen denken dat alle Buitenlanders worden uitgehuwelijkt. Dit ondervond ze als een vooroordeel.

Volgens een enkeling is eer iets onzichtbaars, men kan het niet zien maar wel sterk voelen. Dit heeft als gevolg dat het voor de buitenwereld een onbekend fenomeen is. Bovendien werd er ook weinig over het eerconcept in de media gesproken.

"Eer is iets onzichtbaar. Dus eer dat zie je niet, dat is iets dat je voelt of iets dat je hoort. Dus eer is niet visueel." (R10)

Bovendien blijft het ook moeilijk om gesprekken met buitenstaanders te hebben die het eerconcept niet kennen. Een enkeling gaat ervan uit dat ze eerkwesties niet zouden begrijpen en vooroordelen zouden vormen. Dit heeft tot gevolg dat jongeren die te maken hebben met eerproblemen het gesprek vaak vermijden uit angst om niet begrepen te worden.

"(...) Bij Belgen sowieso denk ik. Ze kennen dat helemaal niet, maar ik zie mezelf dat ook niet gemakkelijk tegen iemand zeggen. Sowieso omdat je weet van dat gaat nooit begrepen worden. Daar kunnen ze echt geen vat op hebben. Allez die kunnen dat niet vatten." (R9)

4. Cultuur en tradities

Koerdische tradities en eer

De meest voorkomende antwoorden van de respondenten die de Koerdische tradities en de link met eer omschreven, zien het als twee aparte delen. Eer werd niet gelinkt aan bepaalde Koerdische culturele tradities. De meerderheid vond het belangrijk om bepaalde Koerdische tradities te bewaren en te volgen zoals het nieuwjaarsfeest Newroz. Contexten die gelinkt werden aan eer wouden ze graag veranderd zien. Een enkeling gaf als voorbeeld het uithuwelijken van een meisje. Volgens deze respondent is dit een Koerdische tradities die vandaag de dag nog vaak voorkomt. Andere waarden zoals trouw aan de partner zijn vond ze belangrijk om te behouden en na te streven.

"Ja, dingen die ik echt mooi en belangrijk vind kan ik tot het einde toepassen. Want bijvoorbeeld trouw zijn aan je gezin aan je partner is een heel belangrijke waarde. Ik kan mij niet voorstellen ergens in het midden van het huwelijk te stoppen met de relatie en deze te beëindigen. Dus dat kan ik mij niet voorstellen, want relatie is voor mij tot de dood. Daarmee dat ik nog extra voorzichtiger ben om iemand in mijn leven te nemen." (R2)

Een andere respondent zou graag binnen de Koerdische cultuur vrij willen leven met minder druk.

"Ja, ik vind dat er minder druk moet zijn. Bijvoorbeeld zoals bij de Belgen, ze zijn meer zo vrij in hun keuzes en doen, bijvoorbeeld waar ze op vakantie willen gaan. Bij ons is dat zo, mag dat of niet? (..)." (R11)

Ondanks de moeilijkheden die de respondenten ondervinden binnen de Koerdische cultuur gaven ze duidelijk aan dat ze trotse Koerden zijn.

"Ja, weet je ik ben heel trots om Koerd te zijn. Het sociale in onze cultuur zeker behouden. Ik vind dat heel mooi om dat te kunnen zeggen. Weet je, een kind dat nog Koerdisch kan spreken en weet vanwaar hij komt is een meerwaarde, daar mogen trots op zijn." (R9)

Veranderingen

De meerderheid van de respondenten beweerde dat verandering binnen de Koerdische cultuur en tradities noodzakelijk is. Als voorbeeld gaf een respondent aan dat Koerdische jongeren weinig aan de universiteit studeren. Meestal zijn het vrouwen die studeren maar jongens amper.

"(...) Bijvoorbeeld als je het bekijkt binnen de Koerdische gemeenschap, niet elke jongere studeert en dat moet veranderen. Meisjes nog wel toevallig, dat komt wel nog voor maar jongens studeren amper." (R2)

Een andere respondent vond het extreme gevoel van eer binnen de Koerdische cultuur overdreven. Het beperkt mensen vrij te zijn in hun handelingen. Ten slotte werd het uitkiezen van de partner door de ouders ook als voorbeeld gegeven. Ouders zouden nog steeds de partner voor hun kinderen willen uitkiezen.

"Dat ouders de partner uitkiezen. Dat gebeurt zeker en vast, ik denk hier in Europa ook. Daar kan ik niet tegen. Die moet binnen onze cultuur zeker veranderen" (R6)

5. Godsdienst

Belang van religie

Tijdens het interview werd aan de respondenten gevraagd of ze al dan niet belang hechten aan religie. De meeste respondenten gaven aan dat religie, en meer specifiek de islam, een belangrijke rol speelt. De overige hechten geen belang aan religie en praktiseren deze ook niet in de praktijk. Een enkeling gaf aan dat de Koerdische cultuur veel heeft overgenomen van wat er in de islam werd verwacht.

"Ja ik ben gelovig maar niet extreem gelovig. Ik geloof in de islam, maar ik geloof niet wat alles in de islam staat ook effectief zo is. Heel veel is ook aangepast door cultuur, en deze cultuur hebben onze Koerden overgenomen." (R6)

Enkele respondenten deelden mee dat de Koerdische bevolking in het algemeen minder praktiserende moslims zijn. Koerden zijn op politiek vlak zeer actief waardoor ze weinig aandacht aan hun godsdienst besteden.

"Koerden zijn in het algemeen minder religieus opgevoed dan andere bevolkingsgroepen, maar dit wil natuurlijk niet zeggen dat er families zijn die wel geloven. We hechten sowieso meer aandacht aan politiek." (R10)

Gelijkschakeling tussen eer en religie

Wanneer aan de respondenten werd gevraagd of eer en religie gelijkenissen hebben, gaven sommigen aan dat het twee aparte delen zijn, die los van elkaar moeten gezien worden. Andere

respondenten vond dat eer en religie vroeger wel veel aan elkaar gelinkt werden. Mensen die gelovig waren, hechtten meer belang aan eer. Vandaag de dag is dit opvallend minder aanwezig.

Enkelingen gaven aan dat eer heel sterk vermengd is met religie. Mensen leven bepaalde tradities na die vanuit godsdienst voortvloeien.

"Maar ze zijn heel sterk vermengd denk ik. Veel mensen zijn daar denk ik niet bewust van en die gaan dan het gevoel van eer en degelijke wel associëren met religie. En het gaat het ook een beetje versterken." (R1)

6. Identiteitsverlies

Omschrijving identiteit

Identiteit werd door de respondenten omschreven als label dat je op jezelf plakt. Het kan verschillende vormen aannemen. Anderen gaven aan dat identiteit bestaat uit je nationaliteit, Koerd of Belg te zijn. Iedereen is een beetje op zoek naar zijn eigen identiteit. Gebeurtenissen die we in het leven meemaken en mensen die we op de weg ontmoeten, maken ook deel uit van deze identiteit. Volgens een enkeling heeft identiteit zich uit verschillende domeinen gevormd. Belangrijke domeinen zijn bijvoorbeeld: familie, vrienden, burens, school, werk....enzovoort.

"Ik versta het volgende, mijn identiteit bestaat uit Belg en Koerd te zijn.

Mijn identiteit wordt door allerlei verschillende zaken gevormd. Een zeer belangrijke domein is mijn omgeving dus thuis, burens, familie, vrienden, werk en school." (R3)

Bovendien werd er aangegeven dat het migratieverhaal van iemand de identiteit een stukje mee vormt. De achtergrond van je familie speelt hier ook een belangrijke rol in.

Wanneer aan de respondenten werd gevraagd of ze voldoende ruimte hebben om hun identiteit te kunnen ontwikkelen, deelde de meerderheid mee dat ze voldoende ruimte hadden om aan hun identiteitsontwikkeling te werken. Sommigen gaven aan dat hoe sterker de band met je ouders is, hoe meer ruimte je hebt voor je identiteitsontwikkeling.

Enkelingen hebben in hun tienerjaren drempels ondervonden om aan de identiteit te werken. Ze moesten vechten voor de vorming van hun identiteit.

"R6: In mijn tienerjaren niet, ik heb mijn ruimte moeten vrij vechten. Dat vind ik wel, ik heb het vrij moeten vechten. Ik heb het duidelijk moeten maken naar mijn toe. Het gaat niet zoals dat we in Koerdistan leven zo kan je mij niet hier laten leven. Zo gaat dat niet en ik wil het ook niet. Dus ik heb mijn vorming van mijn identiteit wel moeten vrij vechten, ja.

Onderzoeker: Is het je gelukt?

R6: Uiteindelijk wel maar ik heb daar 6-7 jaar aan gezeten. Ik had daar wel last van gehad, dat wel."

Angsten

Binnen het eerconcept kan het ook tot eerverlies of identiteitsverlies komen. Wanneer we aan de respondenten vroegen of mannen een identiteitsverlies doormaken indien hun eer werd geschonden, antwoordden enkelingen dat de mannen een degelijke crisis meemaken. Ze vonden dat de man zeer veel belang hecht aan datgene wat de mensen in zijn omgeving over hem denken. Het hangt sterk samen met hun reputatie binnen de Koerdische gemeenschap. Dit heeft ook sterk met het opleidingsniveau van de man te maken. Hoe hoger opgeleid je bent, hoe minder belang je hecht aan eer.

"R7: Ja, dan is er een schending van de identiteit hé.(...). Dus er is schending van zijn identiteit, omdat hij minder geaccepteerd wordt binnen zijn sociale klik, ja. Hij maakt een crisis mee" –R7-

Onderzoeker: En waarom is het zo belangrijk voor de Koerden om hun identiteit te bewaren?

R7: Omdat ze niemand anders hebben. Als je laag opgeleid bent en je hebt enkel je vrienden die je ziet op café, of je hebt enkel de buurvrouw waar je tegen spreekt, ja dan is eer en identiteit zeer belangrijk. In plaats als je hoogopgeleid bent, hebt u hobby's, je hebt je eigen leven en je gaat je ook meer met je eigen bezighouden. In plaats van als je laag opgeleid bent dan ga je waarde hechten aan wat andere denken en ga je roddels en geruchten belangrijk vinden."

Sommige respondenten gaven aan dat niet enkel de mannen een identiteitsverlies meemaken, maar ook de vrouwen. Vrouwen zitten meestal met schuldgevoelens, omdat hun identiteit ook geschonden werd. Het is een gevoel van verlies van je karakter en reputatie als vrouw.

Volgens een enkeling speelt voor de man status en macht een belangrijke rol. In zijn ogen is het bewaren van eer en identiteit ook statusverhogend.

"Macht en status is zeer belangrijk voor mannen, in hun ogen dan hé. In mijn ogen is het geen status als je zoiets doet. Het is wel in hun verbeelding statusverhogend." (R3)

7. Positie van de vrouw

Betekenis

Tijdens het interview werd er ook aan de respondenten gevraagd wat voor hen de positie van de Koerdische vrouw betekent. De antwoorden waren zeer gevarieerd. Een aantal respondenten omschreven de positie van de vrouw als kwetsbaar en moeilijk. Koerdische vrouwen hebben niet zo veel macht en hebben weinig te zeggen. Bovendien zijn ze niet vrij in hun handelingen en het nemen van keuzes.

"Wel dat is niet zo hoog en positief hé. Die is niet zo rooskleurig." (R11)

Sommigen beleven de positie van de vrouw zeer positief. Ze ervaren weinig problemen en voelen zich goed in hun vel. Volgens hen heeft dat sterk te maken met de opvoeding en de relatie met de ouders. Het opleidingsniveau speelt ook een rol. Vrouwen die een diploma hebben behaald, worden door de gemeenschap anders benaderd en nemen meer verantwoordelijkheid op. Desondanks wordt de positie door enkelingen ook soms als moeilijk ervaren. Aan de positie van de vrouw hangen welbepaalde verwachtingen waaraan voldaan moet worden.

"R6: Ik persoonlijk beleef dat redelijk positief. Ik ben redelijk vrij, niet in de slechte manier van vrij, in mijn ogen. Ik beleef het positief maar moeilijk.

Onderzoeker: Wat bedoel je juist met moeilijk?

R6: Als een Koerdische vrouw moet je aan een aantal dingen voldoen, in de ogen van de ouders bijvoorbeeld. Zeker en vast ook de gemeenschap. En soms kan je daar niet aan voldoen, je doet het niet expres maar het gaat gewoon niet."

Maatschappelijke beperkingen

Bijna alle respondenten zijn het erover eens dat de Koerdische vrouwen vandaag de dag nog maatschappelijke beperkingen ondervinden. Deze beperkingen vertalen zich op studie- en het familiale vlak.

"Ik denk sowieso van wel. Dat is natuurlijk vanuit mijn persoonlijke perspectief, mijn mening, van wat ik heb meegemaakt. Ik durf wedden dat ik veel meer had kunnen bereiken als ik op een normale manier had kunnen studeren, zonder al die drukte dat ik heb meegemaakt. Want voor mij was trouwen ook een soort drukte." (R9)

Andere respondenten gaven aan dat vooral huisvrouwen deze beperkingen ondervinden. Dit omdat ze vaak de taal niet spreken.

Een minderheid heeft meegedeeld dat Koerdische vrouwen van de nieuwe generatie bijna geen hindernissen ondervinden. Ze leven immers in een moderne samenleving waar ze alle mogelijkheden hebben om hun noden en behoeften na te komen.

"(...) Ja toen was dat wel zo. Maar als ik nu vandaag de dag het bekijk, we krijgen heel veel kansen van de Belgische overheid. Als ik in Koerdistan Turkije zou zijn dan zou ik ook gestudeerd hebben, want mijn nichten studeren ook. Ze gaan zelfs op kot." (R3)

Vrouw als namus (eer)

Binnen het eerconcept wordt de vrouw als eervol beschouwd. Wanneer er aan de respondenten werd gevraagd of enkel de vrouw de eer van de familie draagt, gaf de meerderheid aan dat de Koerdische vrouwen nog steeds de eer van de familie dragen. Hiermee zijn de meesten niet akkoord en vonden ze dat mannen evengoed de eer van de familie dragen. Volgens hen hebben vrouwen een gevoelige positie en worden fouten niet altijd toegelaten. Vrouwen blijven nog steeds het symbool van sheref en namus (eer).

"Nee, eer hebben mannen ook. Maar bij vrouwen is het gewoon veel soepeler. Het probleem bij onze Koerdische gemeenschap is, als een vrouw iets slecht doet dan is het voor altijd. Ze is bestempeld. Maar als een man iets slecht doet en hij wordt goed, dan is het oké. Dit is volgens mij een probleem. Fouten worden niet toegelaten bij iedereen." (R6)

Een andere respondent omschreef het als een uitvlucht voor mannen. Als er iets misloopt in de relatie, zoeken ze altijd de schuld bij de vrouw.

"Ik denk gewoon, dat het een uitvlucht is voor mannen om het te gebruiken." (R12)

8. Preventieve maatregelen

Belgische wetgeving en preventie

Tijdens het interview werd er ook aan de respondenten gevraagd of ze het belangrijk vonden dat er een aparte wet rond eergelateerd geweld komt. De meesten waren het erover eens dat er een aparte wetgeving zou moeten komen die slachtoffers van eermoord en eerwraak kan beschermen.

"Ik denk omdat we in zo'n grote allochtonen bevolking zitten, waar dat eermoord wel heerst en gebeurt, vind ik wel dat ze daar een wet over moeten maken en het harder moeten bestraffen (...)." (R10)

De minderheid was hiermee niet akkoord, volgens hen blijft moord ook effectief moord, of het nu door eer werd uitgelokt verandert weinig aan de straf.

Volgens een andere respondent zou het moeilijk zijn om eermoord en eerwraak als juridische termen in de wetgeving te krijgen. Dit omdat het moeilijk is om eermoorden te bewijzen.

"Ik vind dat het heel moeilijk gaat zijn om eermoord of eerwraak in de wetten te krijgen. Hoe ga je dat definiëren? Ik denk dat het ook juridisch heel moeilijk is om van eermoord te spreken. In het algemeen is er moord maar hoe ga je eermoord bewijzen? Dus ik denk dat het juridisch heel moeilijk is om eermoord als term in de wetten te krijgen. Bovendien is het een heel moeilijk begrip om ook bewijsmateriaal te verzamelen." (R10)

Er werd ook aan de respondenten gevraagd welke preventieve maatregelen de Belgische overheid zou kunnen ondernemen om eergelateerd geweld te verminderen. De meeste antwoorden gingen over educatie en opleiding. Mensen die onderwijs hebben gevolgd, hebben een brede kijk op mens, maatschappij en cultuur. Ze zouden eerkwesties op een communicatieve manier aanpakken. Bovendien werd ook het verbeteren van de integratieprocedure door de overheid aangehaald als een belangrijk element. De overheid moet erop toezien dat deze bevolkingsgroep op een goede manier werd geïntegreerd in de samenleving. Vanuit het oogpunt om deze mensen gelijke kansen en rechten te kunnen bieden.

"Ja opleidingen geven, van kleins af aan mensen opleiden. Ik denk dat educatie het belangrijkste is." (R7)

De meerderheid gaf ook aan dat het belangrijk is om het onderwerp bespreekbaar te maken binnen de gemeenschap en scholen. De Koerden zijn een gesloten gemeenschap en praten niet graag over *sheref en namus* (eer). Kinderen worden van kleins af aan met deze waarden en normen opgevoed

waardoor het diep ingeworteld zit. Ouders verwachten dat van hun kinderen zonder erover te moeten spreken. Volgens de respondenten moet er binnen de familie juist over het eerconcept gesproken worden. Scholen zouden hierin een belangrijk rol kunnen spelen. Ze kunnen vooral meisjes informeren en opvangen bij eerkwesties.

"(...) Op scholen en vooral voor scholen met een grote concentratie van jongeren die afkomstig zijn van degelijke landen waar eergelateerd geweld vaak voorkomt, daar moet er dan meer over gesproken worden." (R1)

" (...) we Koerden, mijn ouders er wordt thuis nooit gesproken over maakt niet uit wat. Dus dat wordt thuis nooit aangeleerd, praten over gevoelens en emoties gebeurde nooit het was altijd zwijgen en luisteren." (R7)

Een enkeling gaf aan dat de overheid niet veel kan doen om dit probleem te verminderen. Eer zit zo diep in hun hoofd en cultuur dat families hoe dan ook vroeger of later eerwraak zouden nemen.

"Preventief? Goah, ik denk als ze iets willen doen dan doen ze het ook al is het na 20 jaar. Als de eer zo hoog zit in de familie, dan zouden ze ook na 20 jaar eerwraak plegen. Ik denk zodra je in zo'n familie opgroeit en ze willen eerwraak op jou, dan denk ik dat het sowieso zou gebeuren vroeger of later. (...) Ik denk niet dat de overheid veel kan doen, het zit in hun hoofden en in hun cultuur." (R6)

Rol van de jongeren

Er werd aan de respondenten gevraagd of de Koerdische jongeren zelf een rol zouden kunnen spelen om eergelateerd geweld te verminderen. De meeste respondenten waren het erover eens dat bewustmaking van eerkwesties op de eerste plaats staat. Volgens hen zouden jongeren meer in dialoog moeten gaan met hun medemensen over het onderwerp. Jongeren zijn immers de nieuwe generatie van Koerden en ze kunnen binnen de gemeenschap veel betekenen.

"(...) Ik kan mensen meer bewust maken zodat ze als individu en als identiteit handelen. Allez meer daarover spreken en hun identiteit zo naar boven brengen. Dat heeft echt veel invloed, als de identiteit naar boven komt dan gaan mensen zich ook minder zorgen maken. Want eergeweld komt ook veel voor door die identiteitscrisis bij mensen (...)." (R5)

Scholing is het belangrijkste volgens een andere respondent. Door middel van educatie leren mensen voor zichzelf te denken en verantwoordelijkheid te nemen. Pas door scholing worden mensen zich ervan bewust dat het eerconcept gewijzigd zou moeten worden.

"(...) maar het belangrijkste is scholing. Uit scholing leer je voor jezelf te denken, en leer je dat eer een arbitrair concept is en dat het verbeterd kan worden. Maar als het altijd verzwegen wordt dan laat maar anderen hun gangetje doen. (...) het schaadt ons toch allemaal een beetje als Koerden". (R1)

Een organisatie waarin Koerdische jongeren aan het woord komen zou ook veel kunnen betekenen voor de Koerdische gemeenschap, volgens een andere respondent. Jongeren kunnen dan daar terecht met hun eerkwesties en om deze bespreekbaar te maken.

"Ja, ze zijn de hoofdpersonages om het bespreekbaar te maken, in alles denk ik. Volgens mij is een oplossing een organisatie voor jongeren vanuit de Koerdische gemeenschap. En als jongeren met een probleem te kampen hebben wat dan ook, daar terecht zouden kunnen komen. Daar kunnen ze dan een bemiddeling krijgen met een bespreekbaar persoon uit hun gezin. Een echte jongerenbeweging voor jongeren." (R1)

Implicaties voor de hulpverlening

Ten slotte werd er aan de respondenten gevraagd welke rol de hulpverlening kan spelen om eengerelateerd geweld te reduceren. De meerderheid van de respondenten benadrukte dat het werken met multiculturele hulpverleners een verrijking is om eerkwesties aan te pakken.

Hulpverleners met een andere orgie kennen het eerconcept veel beter dan Belgische hulpverleners. Ze hebben de *feeling* met de cultuur en kunnen zich beter inleven in de situatie. Volgens sommige respondenten zou de drempel ook veel kleiner liggen om hun eigen verhaal te delen met een multiculturele medewerker. Bovendien is het van belang dat hulpverleners zich blijven bijscholen. De samenleving verandert ook voortdurend. Hulpverleners komen steeds meer in contact met nieuwe culturen en denkkaders. Bijscholing is noodzakelijk om gepaste hulp te kunnen bieden.

"Ja want Belgische hulpverleners luisteren eigenlijk wel, maar eigenlijk hebben ze geen flauw idee." (R9)

"Ja ze zouden eerder naar de Koerdische hulpverlener gaan dan naar de Belgische. Omdat de Belgische daar niks over mag weten." (R4)

Het werken met sleutelfiguren of bruggenbouwers werd ook als noodzakelijk aangegeven door de meeste respondenten. Ze hebben een betere toegang tot de doelgroep en werden ook sneller geaccepteerd binnen de gemeenschap.

Andere respondenten gaven aan dat het zeer belangrijk is dat Koerdische meisjes ingelicht werden over mogelijke hulpverlening indien ze met een eerproblematiek zitten. Vaak weten meisjes niet waar ze terecht kunnen en zelfs als ze het zouden weten, is de drempel veel te hoog om ernaartoe te stappen.

"Ik denk binnen de Koerdische of Moslim gemeenschap is hulpverlening altijd moeilijk, die zijn niet zo happig om hulp te gaan zoeken. Ze vrezen dat er gesproken wordt achter hun rug, wat zullen mensen denken als ik naar een vluchthuis zou gaan? Ik vind wel goed dat meisjes wel worden ingelicht, dat die mogelijkheden er wel zijn, zoals vluchthuizen en CAW. Dat vind ik wel belangrijk. Er zijn ook meisjes die niet weten waar ze terecht kunnen." (R7)

Vervolgens is er een enkeling die de Koerdische partijen benadrukt. Binnen de Koerdische gemeenschap hebben voorzitters van partijen veel aanzien en macht. Er wordt veel belang aan hun meningen gehecht. Koerdische vaders zouden volgens de respondent niet naar een Belgische hulpverlener luisteren, eerder naar partijvoorzitters. Dit omdat Koerdische mannen ook veel tijd doorbrengen in de Komala (ontmoetingsplaats).

"R7: Bemiddelen niet, ik zie niet een Belgische psychologe bemiddelen tussen een Koerdische papa en een Koerdische dochter. Ik denk niet dat die papa naar die psychologe zou luisteren. Ik zie dat niet gebeuren.

Onderzoeker: En wat zou dan in zo'n situatie wel kunnen helpen?

R7: Ik denk de Koerdische partijen, de mensen die enige aanzien hebben, die krijgen wel veel respect."

Alle respondenten zijn het erover eens dat migratieorganisatie zoals het Koerdisch Instituut in Brussel ondersteuning zouden kunnen verlenen in het aanpakken van eengerelateerd geweld. Ze staan immers heel dicht bij de Koerdische gemeenschap en hebben een groot netwerk. Bovendien zouden ze de mensen veel sneller kunnen bereiken en hulp aanbieden.

"Ze hebben een soort netwerk, ze zouden daar veel sneller iets rond kunnen organiseren. Ze kunnen ook zelf mensen doorverwijzen naar de bevoegde organisaties." (R1)

De meeste Koerden werden met eer geconfronteerd. Het Koerdisch Instituut weet zeer goed wat eer voor de Koerden betekent en kan een doeltreffende aanpak aanbieden, waarbij vanaf het begin rekening wordt gehouden met het culturele aspect van eer. Volgens de meeste respondenten is hun rol onmisbaar in het reduceren van eengerelateerd geweld.

"Jazeker, want hun rol kan nog belangrijker zijn. Ze hebben weet daarover. Ik vind wel dat ieder Koerd met eer wordt geconfronteerd en die weten wat het juist betekent. Ze weten welke stappen te ondernemen en hoe dat ze het zouden kunnen aanpakken (...)." (R2)

Deel 4 Discussie en conclusie

---

1. Algemene bevindingen

In dit deel worden de bekomen onderzoeksresultaten besproken met een terugkoppeling naar de bevindingen uit de literatuurstudie. De onderzoekster tracht een antwoord op de onderzoeksvragen te bieden. Bovendien wordt er ook gebruik gemaakt van nieuwe literatuur.

Welke opvatting m.b.t. eer en gerelateerd geweld hebben jongeren van Koerdische afkomst tussen 18 en 25 jaar

Hoe wordt eer en gerelateerd geweld binnen deze gemeenschap beleefd en ervaren?

- ❖ Betekenis eer en eervergelateerd geweld

Binnen dit onderzoek staat de betekenis van eer en eervergelateerd geweld centraal. Als we kijken naar wat eer voor de Koerdische jongeren betekent, zien we vooral dat het gekoppeld wordt aan de familie en de reputatie van de familie. Eer betekent voor hen dat de familie een goede naam behoudt en dat de gemeenschap geen roddels en geruchten veroorzaakt. Daarnaast zien we ook dat eer een traditionele en culturele betekenis heeft voor de respondenten. Eer wordt door de familie in stand gehouden en zo doorgegeven aan de kinderen. We zien hiermee ook gelijkenissen in de literatuur. Volgens Emers (2010) is eer sterk gebaseerd op het respect dat iemand krijgt binnen zijn sociale context en de manier waarop mensen zich gedragen binnen deze groep. Het belang dat mensen hechten aan eer is sterk cultureel en contextueel gebonden. (Brenninkmeijer et al., 2008).

Bijna alle respondenten zijn zich ervan bewust dat eer behoort tot de oudere generatie. Ondanks het feit dat eer volgens hen niet meer behoort tot deze tijd, passen ze het eerconcept bewust of onbewust toe in hun dagelijkse leven. Onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk toont aan dat deze groep het gevoel van gedeelde cultuur in stand houdt en een sterk etnisch bewustzijn heeft (Gill et al., 2012). Dit hebben we ook bij de respondenten teruggezien, ze hebben een sterk etnisch bewustzijn en blijven bewust of onbewust eer toepassen. Kortom, ze zijn nog steeds trouw aan hun eigen tradities, waarvan sommigen zich niet bewust zijn.

Eervergelateerd geweld wordt door bijna alle respondenten gelinkt aan eermoord en eerwraak. Het heeft voor de respondenten een negatieve connotatie. Uit de interviews blijkt ook dat geen enkele respondent geconfronteerd is geweest met eervergelateerd geweld. De meesten hebben het in de omgeving zien gebeuren. Vrouwen worden als slachtoffers van eervergelateerd geweld aangegeven, omdat ze als de eer van de familie worden gezien. Indien het tot eerkwesties komt, is de vrouw vaak het slachtoffer. Dit wordt ook door een onderzoek van Meetoon & Mirza (2007) bevestigd.

❖ Beleving van de familie

In de ogen van de respondenten verschillen de beleving en mening van hun familie met die van henzelf. De ouders zijn Koerden van de 1^e generatie en hebben een conservatieve mening over het eerconcept. Een belangrijk punt dat uit de interviews naar voren kwam, is dat ouders steeds in contact komen met dezelfde personen uit dezelfde sociale context met dezelfde ideologieën. Gevolg hiervan is dat hun kijk op eer niet veel verandert. Jongeren daarentegen zijn Koerden van de 2e of 3e generatie en hebben de mogelijkheid om met nieuwe mensen in aanraking te komen waardoor de kennis kan uitgebreid worden. Dit is één van de redenen waarom jongeren een andere kijk op het eerconcept hebben ontwikkeld. Volgens alle bevroegde respondenten zal de beleving van het eerconcept doorheen de tijd veranderen en/of verdwijnen. In de literatuurstudie wordt dit niet bevestigd.

Ondanks het feit dat de meerderheid niet de mening van hun familie deelt, zullen ze blijven respect hebben voor de waarden en traditie van hun ouders. Culturen waar eer aanwezig is, leggen de nadruk op waarden, normen en traditie. Het is een soort verbondenheid die de mensen bij elkaar houdt. Hoe meer men zich aan de waarden en normen houdt, hoe steviger de verbondenheid. (Groot, et.al., 2008). Koerdische jongeren zitten tussen twee werelden. Het is voor hen verrijkend maar ook moeilijk tegelijkertijd. Ze voelen de verbondenheid met hun land van herkomst maar zullen deze waarden en normen niet volledig overnemen.

❖ Cultuur: traditie en religie

Uit de literatuur blijkt dat eer een cultureel en traditioneel fenomeen is (Blow & Dedoncker, 2012). Dit wordt door de respondenten niet volledig bevestigd. Tijdens de interviews was het meest voorkomende antwoord dat eer niet gelinkt wordt aan bepaalde Koerdische tradities. Volgens de respondenten zijn het twee aparte delen. We zien wel dat enkele respondenten gelijkenissen in de religie zien, ondanks het feit dat ze geen belang hechten aan religie. Mensen die gelovig zijn, hechten meer belang aan eer. Eer is heel sterk vermengd met religie volgens een respondent. Mensen leven bepaalde tradities na die vanuit godsdienst voortvloeien. Volgens Bakker (2003) wordt eer en eengerelateerd geweld vaak gelinkt aan het islamitische wereldbeeld. Maar hij benadrukt ook dat het in christelijke culturen evenzeer kan voorkomen.

In tegenstelling tot de rest verwijst een respondent naar het uithuwelijken van meisjes. Dit behoort tot de Koerdische traditie en wordt vandaag de dag nog nageleefd. Binnen de literatuur wordt uithuwelijking evenzeer gezien als een oudere traditie waarbij het meisje haar partner niet zelf kiest. Deze traditie gebeurt meestal om de eer van de familie te bewaren (Gill et al., 2012).

Hoe beïnvloedt eer en eengerelateerd geweld hun attitudes ten aanzien van relaties, familie, seks, vrienden...?

❖ Rechten en plichten van de man

De bevroegde respondenten benadrukken dat de rol van de man doorheen de jaren veranderd is. Vroeger hadden de mannen het vaak voor het zeggen thuis. Mannen bekleden een bepaalde machtspositie binnen het gezin en vanuit die positie oefenen ze druk uit op de vrouwen. Volgens

enkele respondenten is er geen grote verandering aan de gang. De rol van de man is nog steeds hetzelfde als vroeger: streng en autoritair. Daarnaast worden mannen, bewaker en beschermer van het gezin, aangesproken indien het tot eerkwesties komt. Bovendien verloopt ook de communicatie met de kinderen zeer afstandelijk. Kinderen moeten vaak aan de vader gehoorzamen en mogen hem niet tegenspreken. Dit *autoritaire* beeld van de Koerdische man wordt ook door de literatuur bevestigd. Volgens Gezik (2002) heeft de man als taak om de familie te beschermen en dit doen ze voornamelijk door controle en gezag uit te oefenen. Brenninkmeijer (2008) zegt dat de familie-eer sterk verbonden is aan gender. Vooral mannen nemen een belangrijke positie in binnen het gezin. Als het tot eerschending komt door de vrouw dan is het meestal de plicht van de man om deze te herstellen of te neutraliseren door het toepassen van geweld. Volgens de Groot & Simsek (2008) wordt het herstellen van de familie-eer vaak gestimuleerd door de sociale gemeenschap waarin het individu zich bevindt. Het is zeer belangrijk dat de familie, in het bijzonder de man, bepaalde maatregelen neemt om niet uitgestoten te worden door de gemeenschap.

In tegenstelling tot bepaalde auteurs beklemtoont de meerderheid van de bevroegde respondenten dat het **niet** de taak van de man is om de eer te herstellen. Het is niemands taak om de eer te herstellen. Iedereen geeft een andere invulling aan de familie-eer en iedereen is voor zijn eigen handelen verantwoordelijk.

❖ Positie van de vrouw

De positie van de vrouw is een belangrijk thema binnen de Koerdische gemeenschap. Volgens de voorzitter van de Koerdische vrouwenbeweging in Denemarken "een *Koerdische vrouw vecht op de eerste plaats voor erkenning van haar identiteit en ten tweede voor haar positie als vrouw.*" Uit de interviews blijkt dat volgens sommige respondenten de positie van de Koerdische vrouw gevoelig en kwetsbaar is. Ze hebben binnen het gezin weinig macht en controle. Akpinar (2003) omschrijft de positie van de vrouw als discriminerend en onderdrukt. Volgens haar worden veel Koerdische vrouwen geconfronteerd met problematieken waardoor ze hun rechten niet kunnen naleven. Meisjes worden door de ouders van kinds af aan voorbereid op de positie die ze in de samenleving moeten opnemen. Ze hebben niet de mogelijkheid om hun behoeftes en wensen na te komen. Dit wordt ook door de bevroegde respondenten bevestigd. Volgens de meerderheid van de respondenten ondervinden Koerdische vrouwen vandaag de dag nog steeds maatschappelijke beperkingen (Andersson, 2003).

Anderen beleven de positie van de vrouw als positief. Dit heeft volgens hen te maken met de opvoeding en relatie met de ouders. Meisjes die een positieve jeugd hebben ervaren, ondervinden weinig moeilijkheden in het latere leven.

❖ Bespreekbaarheid binnen de familie

Een grote deel van de respondenten leeft bewust of onbewust de rechten en plichten na. Het eerconcept wordt binnen de familie niet besproken. Kinderen worden van kinds af aan met de waarden en normen van de Koerdische gemeenschap opgevoed (Gill et al., 2012). Op latere leeftijd

zit het diep ingeworteld waardoor jongeren vaak onbewust bepaalde handelingen naleven. Uit dit onderzoek blijkt dat Koerdische jongeren, ondanks dat ze een ander denkkader hebben over het eerconcept, uit respect voor de traditie van hun ouders niet in opstand zullen gaan en hun waarden en normen zullen accepteren. Uit het onderzoek stellen we vast dat de familie een zeer dominante rol speelt in het leven van de respondenten. Kinderen worden door het eerconcept onder controle gehouden. Fouten zijn niet toegelaten zowel voor vrouwen als voor mannen.

Volgens enkele respondenten daarentegen is het eerconcept zonder problemen bespreekbaar binnen het gezin. Het gesprek wordt vooral met de broers, zussen of de moeder gezocht. Met de vader wordt nooit rechtstreeks het gesprek aangegaan. Dit omdat de relatie met de vader van kinds af aan zeer afstandelijk en autoritair is. Het is vaak de taak van de moeder om gespreksinhoud door te geven aan de vader of omgekeerd.

❖ Identiteit en eer

Identiteit heeft verschillende betekenis voor de respondenten. Het wordt omschreven als een label die u op uzelf plakt. Daarnaast wordt het gezien als een identiteit die bestaat uit uw nationaliteit, Koerd of Belg te zijn. Iedereen heeft voor een stukje zijn eigen identiteit dat gevormd wordt door de gebeurtenissen die we in het leven meemaken (Tempelman, 1999).

Uit dit onderzoek stellen we vast dat bijna alle respondenten voldoende ruimte hadden om aan hun identiteitsvorming te werken. Jongeren die een sterke band met hun ouders hebben, ondervinden bijna geen obstakels. Daarnaast wordt identiteit ook sterk gelinkt met het eerconcept. Het blijkt dat vooral mannen belang hechten aan een sterke identiteit en het hebben van eer. Het hangt sterk samen met zijn reputatie binnen de Koerdische gemeenschap. Een respondent omschrijft, dat het bewaren van eer en identiteit door de man als statusverhogend wordt beschouwd.

We kunnen dus concluderen dat identiteit en eer een samenhang heeft. Vooral hechten belang aan datgene wat andere mensen in zijn omgeving over hem en zijn familie denken.

Wat is de invloed en de verwachting van de Koerdische gemeenschap op eer en eengerelateerd geweld?

❖ Sociale druk: reputatie en roddels

De bevroegde respondenten geven aan dat de invloed en de verwachtingen van de Koerdische gemeenschap op eer sterk aanwezig is. Het blijkt dat sociale druk vanuit de gemeenschap het handelen van het individu beïnvloedt. De Koerden hechten echter belang aan datgene wat anderen in zijn omgeving over hem of haar denken (Kaçar, 2011). Vanuit die verwachtingen passen mensen hun handelingen aan zodat hun eer en reputatie niet in bedwang komt. Het onderzoek van Langereis (2012) bevestigt deze bevindingen. Deze verwachtingen worden vaak door de moeders aan de kinderen, specifiek het meisjes, doorgegeven. In het openbaar gedraagt men zich onbewust op een bepaalde manier, die door de opvoeding is meegegeven. In het geval dat mensen zich niet aan de verwachtingen houden, wordt er geroddeld en geruchten verbreidt, wat voorde Koerden status vermindering is. Voor de respondenten van het onderzoek blijkt dit niet van belang te zijn. Ze hechten geen aandacht aan reputatie en roddels.

❖ Vooroordelen en onbekendheid

Binnen de Belgische samenleving is het fenomeen van eer een onbekend terrein. De meesten Belgen linken het eerconcept met het uithuwelijken van het meisjes. (Kromhout, van Rijn, Beenackers, & Kulu-Glasgow, 2007). Dit ondervinden de respondenten als een vooroordeel ten opzichte van hun gemeenschap.

Ondanks dat de bevroegde respondenten weinig vooroordelen ervaren vanuit de Belgische samenleving, vinden ze het toch moeilijk om gesprekken met buitenstaanders te hebben die het eerconcept niet kennen. Ze kunnen vooroordelen hebben waardoor jongeren die met eerkwesties te maken hebben, het gesprek vermijden uit angst niet begrepen te worden. Bovendien wordt deze problematiek door de media weinig in kaart gebracht waardoor het voor mensen onbekend blijft.

Welke preventieve maatregelen zouden rond eer en eervergelateerd geweld helpen?

❖ Belgische wetgeving en preventie

Binnen de Belgische wetgeving is eervergelateerd geweld niet expliciet opgenomen als een delict. De term eervergelateerd geweld wordt ook niet in de wetboeken gedefinieerd (Hebberecht, Van Daele, & Cools, n.d.). Eervergelateerd geweld wordt als een bijzondere vorm van intrafamiliaal geweld opgenomen in het actieplan tegen geweld op vrouwen. De laatste jaren zijn er wel enkele artikelen in het strafwetboek tot stand gekomen die de uitgangsvorm van eervergelateerd geweld bestraffen (Taeymans, Berteloot, & Leclercq, 2011). Op basis van wat we uit de literatuur hebben vernomen, wordt aan de respondenten gevraagd of een aparte wetgeving rond eervergelateerd geweld noodzakelijk is. Voor de respondenten is het van belang dat er een aparte wetgeving tot stand komt die eermoorden en eerwraak bestraft. In tegenstelling tot de rest vinden sommige respondenten dat een aparte wet niet noodzakelijk is, moord blijft moord. Het maakt geen verschil of het nu door eer wordt uitgelokt. Daarnaast blijft het zeer moeilijk om eermoord en eerwraak te bewijzen. Eer heeft immers te maken met de relaties die mensen aangaan, het is een onzichtbare band die de gemeenschap samenhoudt. Dit is moeilijk om te bewijzen.

Bovendien peilden we bij de respondenten hoe de preventieve aanpak van eervergelateerd geweld er effectief zou kunnen uitzien. Hoe zou de preventie van de Belgische overheid kunnen werken? Uit de interviews blijkt dat educatie en opleiding door de respondenten wordt aangemoedigd. Mensen die educatie hebben genoten, hebben een brede en kritische kijk op mens en maatschappij. Bovendien komen ze in contact met andere mensen en bouwen ze een nieuw sociaal netwerk op (Andersson, 2003). Dit is volgens de respondenten één van redenen waarom eer en eervergelateerd geweld nog steeds aanwezig is binnen de Koerdische gemeenschap. Mensen komen weinig in contact met andere ideologieën waardoor hun referentiekader beperkt is.

Daarnaast wordt ook het verbeteren van de integratieprocedure als een belangrijk element aangehaald. De overheid zou erop moeten toezien dat deze bevolkingsgroep op een goede manier wordt geïntegreerd. Bovendien moet er duidelijk gemaakt worden wat de gevolgen van eervergelateerd geweld zijn in België. Mensen zijn zich hiervan niet van bewust of hebben er geen weet van.

❖ Rol van de jongeren

Uit dit onderzoek blijkt dat Koerdische jongeren zich als belangrijke figuren zien binnen het aanpakken van eengerelateerd geweld. Ze zijn het erover eens dat bewustwording en bespreekbaarheid van deze problematiek een cruciale rol kan spelen in de aanpak. In de Koerdische cultuur wordt niet zoveel gesproken over het eerconcept. Dit heeft als gevolg dat familieleden geen weet hebben van het denkkader van de anderen.

We stellen ook vast dat de respondenten zichzelf zien als de *nieuwe generatie* van Koerden en vinden dat het hun taak en verantwoordelijkheid is om het eerconcept bespreekbaar te maken. Bovendien halen de respondenten aan dat scholing verandering kan bewerkstellen. Mensen leren door scholing om voor zichzelf op te komen en verantwoordelijkheid te nemen. De oudere generatie Koerden is niet hoogopgeleid, wat als gevolg heeft dat ze vanuit hun specifieke denksysteem of referentiekader naar de maatschappij kijken.

❖ Implicaties voor het hulpverleningssysteem

Uit dit onderzoek blijkt dat België als een superdiverse samenleving voor nieuwe uitdagingen staat en nood heeft aan een aangepast hulpverleningssysteem. De meerderheid van de bevroegde respondenten geeft aan dat er nood is aan multiculturele hulpverleners om deze problematiek aan te pakken. Een belangrijk punt dat wordt aangehaald is dat hulpverleners met een andere afkomst het eerconcept beter kennen en een doeltreffendere aanpak kunnen bieden. Bovendien is voor Koerdische vrouwen de drempel iets kleiner om naar hulpverlening toe te stappen. Volgens Vossole (2012) is er dringend nood aan een effectieve en efficiënte aanpak waarbij kennis over eer en eengerelateerd geweld noodzakelijk is. Dit wordt ook door het onderzoek bevestigd. Bijscholing en kennis zijn van groot belang. De respondenten halen aan dat er steeds meer culturen en tradities in België aanwezig zijn, om een effectieve hulp aan te bieden moeten hulpverleners zich steeds bijscholen en een groot aanpassingsvermogen hebben. Dit wordt ook bevestigd door de geraadpleegde literatuur (weerbaarheid vzw zijn, 2012).

Ten slotte wordt het werken met sleutelinformanten of bruggenbouwers als noodzakelijk aangegeven. Sommige respondenten zien zichzelf als sleutelinformanten binnen de Koerdische gemeenschap. Het voordeel van deze functie is dat ze een betere en snellere toegang tot de doelgroep hebben. De bemiddeling verloopt ook op een efficiëntere manier.

2. Praktische en beleidsaanbevelingen

Uit de literatuurstudie blijkt dat er bijna geen wetenschappelijke studies zijn gevoerd rond eer en eengerelateerd geweld binnen de Koerdische gemeenschap. Dit kwalitatief onderzoek geeft de basis tot verder onderzoek van de beleving en ervaringen van eer en eengerelateerd geweld bij de Koerdische bevolking. Verder onderzoek kan nieuwe kennis bieden over wat een meerwaarde kan vormen voor het Belgische hulpverleningssysteem.

Een belangrijke beleidsaanbeveling volgens de respondenten is educatie en opleiding. De overheid zou sterk moeten inzetten op educatie binnen de Koerdische gemeenschap. De impact van educatie

en opleiding is immens en kan grote verandering bewerkstelligen. De Koerdische bevolking is een geïsoleerde gemeenschap, ze komen weinig in contact met andere ideologieën. Onderwijs biedt immers de kans om deel te nemen aan de maatschappij en vergoot het sociale netwerk. Hierbij kan bv. een inburgeringscursus aangemoedigd worden.

Daarnaast speelt in het leven van de jongeren school een cruciale rol. Naast de familie is de school de tweede belangrijkste plaats waar jongeren terecht komen. Eergerelateerd geweld begint al vanaf jonge leeftijd. Extra aandacht naar deze jongeren kan ervoor zorgen dat eergerelateerd geweld sneller ontdekt en aangepakt wordt. Hiervoor moeten scholen beter geïnformeerd zijn en de nodige kennis verwerven rond het eerconcept. Uit de interviews blijkt immers dat het eerconcept voor buitenstaanders een onbekend fenomeen is. Ook het Vlaamse onderwijs dient hier de nodige maatregelen te nemen om eergerelateerd geweld weg te werken.

Bovendien blijkt uit de interviews dat alle respondenten belang hechten aan de bespreekbaarheid van het eerconcept. Binnen de Koerdische gemeenschap wordt er niet over het eerconcept gesproken. Iedereen binnen het gezin en de omgeving weet zijn rechten en plichten en leeft deze ook na zonder in opstand te gaan. Dit hebben we ook sterk waargenomen bij de respondenten. Hierbij worden de waarden en normen van hun land van herkomst gerespecteerd uit respect voor hun ouders. Het is van groot belang dat deze problematiek binnen de gemeenschap aangekaart wordt. Sleutelinformanten zouden hierin een rol kunnen spelen. Ook het Koerdisch Instituut kan het eerconcept binnen de Koerdische gemeenschap in België bespreekbaar maken. Ze hebben een groot netwerk en ook toegang tot de doelgroep.

Ten slotte leggen de respondenten sterk de nadruk op de rol van het hulpverleningssysteem. De overheid dient erop toe te zien dat de interculturalisering van het hulpverleningssysteem efficiënter kan verlopen. Het is belangrijk dat er gelijke participatie van de doelgroep plaatsvindt en dat het aanbod toegankelijker wordt. Uit dit onderzoek blijkt ook dat er een mentaliteitsverandering binnen de hulpverlening noodzakelijk is. Families met een etnisch-culturele achtergrond krijgen niet altijd de hulp waar ze ook effectief recht op hebben. Ze weten dat de westerse hulpverlening door migrantenvrouwen niet altijd gewenst en geaccepteerd is, waardoor ze passief optreden (Van Vossolle, 2012). De meesten willen zich niet met eergerelateerd geweld bemoeien waardoor het oplossen van het probleem vaak bij het slachtoffer zelf ligt. Er dient meer aandacht voor de positie van de Koerdische vrouw te komen vanuit de overheid. Volgens de respondenten zouden multiculturele hulpverleners met dezelfde etnisch-culturele achtergrond een cruciale rol spelen, voor het succesvol verlopen van het begeleidingsproces. Dit omdat ze een betere toegang hebben tot de doelgroep. Bovendien kennen ze het eerconcept goed en hebben kennis over bepaalde maatregelen.

3. Conclusie

In deze masterthesis werden de opvattingen met betrekking tot eer en gerelateerd geweld bij jongeren (18-25) van Koerdische afkomst in Vlaanderen en Brussel onderzocht. Uit het onderzoek werd duidelijk dat eer nog steeds leeft binnen de Koerdische gemeenschap. Zowel in de literatuur als in de praktijk merken we dat er overeenkomsten zijn over de betekenis van eer. Een voorbeeld hiervan is dat eer een traditionele en culturele betekenis heeft en het wordt gekoppeld aan reputatie van familie. Jongeren hechten er minder belang aan, in tegenstelling tot hun ouders. Het werd duidelijk dat de plichten binnen het eerconcept door de jongeren nageleefd werden, uit respect voor de waarden en normen van hun ouders. In het leven van de jongeren speelt familie een dominante rol. Dit is ook de reden waarom eer door de jongeren nog wordt nageleefd.

Kinderen worden van kinds af aan op hun rol als Koerdische vrouw of man voorbereid. Dit gebeurt voornamelijk via de opvoeding. Ondanks het feit dat ze loyaal blijven aan de eer van de familie, stellen we vast dat de jongeren met tegenstelde gevoelens leven. Ze zitten tussen twee culturen, de Koerdische en de Belgische. Eveneens willen ze zich los maken van de culturele tradities van hun ouders. Uit het onderzoek blijkt dat eengerelateerd geweld vandaag de dag weinig voorkomt binnen de Koerdische gemeenschap. De jongeren hebben geen ervaring met eengerelateerd geweld en dit fenomeen heeft een negatieve connotatie voor hen. Ze linken het voornamelijk aan eermoord en eerwraak.

Daarnaast stellen we vast dat er binnen de Koerdische gemeenschap sociale controle en druk aanwezig zijn. De sociale druk komt niet enkel vanuit de gemeenschap maar ook vanuit de nabije familie zoals nonkels en tantes. Dit leidt ook tot de gedragsveranderingen bij de jongeren. Vandaar dat ze zich moeten aanpassen om de reputatie van de familie niet te schenden.

Vervolgens vermelden de respondenten van het onderzoek dat de Koerdische vrouwen ondanks de positieve verandering, nog steeds maatschappelijke beperkingen ervaren op vlak van relaties, werk enzovoort. Bovendien is het gedrag van de vrouw een belangrijk aspect zodat de familie als eervol wordt gezien binnen de gemeenschap. De Koerdische vrouw vecht voor erkenning van haar positie als vrouw.

Ten slotte kunnen we concluderen dat moeilijkheden binnen deze gemeenschap om bepaalde maatregelen vragen. De Koerdische gemeenschap is een geïsoleerde gemeenschap waar niet iedereen toegang tot heeft. Doordat ze steeds contact hebben met mensen met dezelfde ideologie, hebben ze geen andere kijk op het eerconcept. De respondenten moedigen educatie en opleiding aan. Door onderwijs kunnen ze hun referentiekader verbreden en komen ze in contact met andere mensen, waardoor hun sociale netwerk uitgebreid wordt. Multiculturele hulpverleners en sleutelinformanten worden ook aangehaald als cruciale figuren. Ze hebben snellere toegang tot de doelgroep en kunnen efficiënte hulpverlening aanbieden. Ook stellen we vast dat de respondenten

zichzelf zien als de *nieuwe generatie* Koerden en vinden dat het hun taak en verantwoordelijkheid is om het eerconcept bespreekbaar te maken.

De masterthesis ondervond ook enkele moeilijkheden. Op basis van de voorafgaande literatuurstudie stellen we vast dat er bijna geen wetenschappelijk onderzoek gevoerd is rond eer en eengerelateerd geweld binnen de Koerdische gemeenschap. Dit wees ons erop dat er nog verder onderzoek nodig is om kennis op te doen rond deze bevolkingsgroep. Ondanks de moeilijkheden hebben we geprobeerd om het fenomeen van eer en eengerelateerd geweld binnen de Koerdische gemeenschap in kaart te brengen. We moeten ons ervan bewust zijn dat het eerconcept nog steeds leeft. We wensen dat na het lezen van dit onderzoek de ernst van de situatie erkend wordt en er bepaalde maatregelen vanuit de overheid genomen worden.

Referentielijst

Wetenschappelijke artikels

Abu-Lughod, L. (2011). Seductions of the "Honor! Crime". *Differences: A journal of feminist cultural studies*, 22(1), 17–62.

Andersson, A. (2003). Honor Killings-the Survival of Patriarchy in Different Societies.

Akpınar, A. (2003). The honour/shame complex revisited: violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, 26(5), 425–442.

Bakker, H. (2003). *Eerwraak in Nederland. Een quickscan van de stand van zaken*, Utrecht: Transact.

Bakker, H. (2005). Eergerelateerd geweld in Nederland. *Een Bronnenboek*. Utrecht: TransAct.

Benhabib, S. (2002). *The claims of culture. Equality and diversity in the global era*. Princeton: Princeton University Press.

Blow, H., (2007). *Eergerelateerd geweld*. Berchem: Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.

Brenninkmeijer, N., et. al. (2009). Eergerelateerd geweld in Nederland. *Onderzoek naar de beleving en aanpak van eergerelateerd geweld*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Björling, B., A. Saadallah, S., & Förberg, J. (2004). *Honour Related Violence within a Global Perspective: Mitigation and Prevention in Europe*. Stockholm: European Conference Report.

Coene, G. (2005). *Verslagconferentie eergerelateerd geweld: Inleidende beschouwingen bij eergerelateerd geweld en/of met culturele argumenten gelegitimeerd geweld*. UGent: Centrum voor Interculturele Communicatie en Interactie.

Connors, J. (2005). United Nations approaches to 'crimes of honour'. In L. Welchman & S. Hossein (Eds), *'Honour'. Crimes, paradigms and violence against women* (p. 22-41). London: Zed Books.

De Groot, G., & Simsek, J. (2008). *In ontmoeting: Een interactieve benadering van geweld binnen eerculturen*. Amsterdam: SWP.

De Stoop, C. (2008, april). Een kwestie van eer. *Knack*, 28-34.

De Bethune, S., Durant, I. (2008). *De problematiek van het eergerelateerd geweld in België. Verslag namens het adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen*.

Ermers, R., Goedee, J., Albrecht, M. & de Jong, R. (2010). *Werkboek Eergerelateerd Geweld: Het organiseren van een lokale ketensamenwerking eergerelateerd geweld*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Ferwerda, H.B., & Van Leiden, I. (2005). *Eerwraak of eergerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie*. Den Haag: Ministerie van Justitie: WODC.

Ferwerda, H. B., & Leiden, I. van. (2005). *Eerwraak of eergerelateerd geweld?*. Advies-en onderzoeksgroep Beke.

Gill, A. K., Begikhani, N., & Hague, G. (2012). "Honour"-based violence in Kurdish communities. *Women's Studies International Forum*, 35(2), 75–85.

Gill, A. (2010). Reconfiguring "honour"-based violence as a form of gendered violence. In M. M. Idress & T. Abbas (Red.), *Honour, Violence, Women and Islam* (pp. 218–231). London: Routledge.

Gilbert, E., Leye, E., Snacken, J., & Beyens, K. (2011). Wetenschappelijk fenomeenonderzoek naar eergerelateerd geweld in België. Eindrapport.

Goksel, H. (2009). A brief evaluation of the notion of honour and the issue of honor crime. Organizational dimensions and women's activism. The case of Turkey. *MP: An Online Feminist Journal*, 2(3).

Hofstede, G. J., Minkov, M., & Hofstede, G. (2014). *Allemaal andersdenkenden: omgaan met cultuurverschillen*. Business Contact.

Janssen, J. (2010). Overeenkomsten én verschillen tussen huiselijk en eergerelateerd geweld. *Justitiële Verkenningen*, 36(8), 115–125.

Janssen, J. (2007). Over culturele en andere achtergronden van eergerelateerd geweld. *Tijdschrift Voor Criminologie*, 49(4), 400–406.

Janssen, J., (2008). *Je eer of je leven? Een verkenning van eorzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Haaglanden: Skandar Frantzen.

Janssen, J., & others. (2013). De rol van religie bij het afbakenen, verklaren en aanpakken van eergerelateerd geweld. *Tijdschrift Voor Religie, Recht En Beleid*, 4(1), 5–17.

Kaçar, H. (2011). Turkse en Koerdische diaspora zouden geweld moeten veroordelen. *MO: MONDIAAL NIEUWS*, (9 november).

Kromhout, M. H. C., van Rijn, A. S., Beenackers, E. M., & Kulu-Glasgow, I. (2007). *Eergerelateerd geweld in Groot-Brittannië, Duitsland en Turkije*. WODC.

Kromhout, M. H. C., van Rijn, A. S., Beenackers, E. M., & Kulu-Glasgow, I. (2007). *Eergerelateerd geweld in Groot-Brittannië, Duitsland en Turkije*. WODC.

Langereis, L. (2012). De rol van de imam binnen de ketensamenwerking van eergerelateerd geweld. *Universiteit van Amsterdam*.

Meetoo, V., & Mirza, H. S. (2007). "There is nothing 'honourable' about honour killings": Gender, violence and the limits of multiculturalism. *Women's Studies International Forum*, 30(3), 187–200.

Miville, M. L. (2013). Multicultural gender roles: applications for mental health and education. Hoboken: Wiley.

Mosquera, P. M. R., Manstead, A. S. R., & Fischer, A. H. (2000). The Role of Honor-Related Values in the Elicitation, Experience, and Communication of Pride, Shame, and Anger: Spain and the Netherlands Compared. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(7), 833–844.

Pervizat, L. (2001). Honour killings in Turkey: a scapegoat. *Fempower*, 3 (462), p.10-11.

Ponsaers, P. (2005) (Ed.). *Integraal Veiligheidsbeleid 2005*. Mechelen: Kluwen uitgevers.

Ryle, R. (2012). *Questioning gender: a sociological exploration*. Los Angeles: Sage.

Shadid, W. A. (2000). Voorlichting in een multiculturele samenleving. *B. van Gent & J. Katus (Red.). Voorlichting in Een Risicovolle Informatiemaatschappij. Theorieën, Werkwijzen En Perspectieven*, 147–162.

Taeymans, M., Berteloot, K., & Leclercq, I. (2011). Naar een strafrechtelijk beleid inzake eergerelateerd geweld.

Tempelman, S. (1999). Duiken in het duister: een gematigd constructivistische benadering van culturele identiteit. *Migrantenstudies*, 2, 70–82.

Van Eck, C. (2001). *Door bloed gezuiverd. Eerwraak bij Turken in Nederland*. Amsterdam: Bert Bakker.

Van Wezel, M. (2005). *Hoe gekleurd is geweld? Strategieën om geweld in allochtone gezinnen te voorkomen*. PON: Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant.

Withaecx, S., & Coene, G. (2011). Voorbij de tegenstelling tussen

vrouwenrechten en cultuur. Pleidooi voor een cultuursensitieve benadering van cultuurgerelateerd geweld. *Tijdschrift Voor Genderstudies*, 14(1).

-Y, K., & Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(3), 507–526.

Boeken

Groot, G. de, & Şimşek, J. (2008). In ontmoeting. *Maatwerk*, 9(4), 18–21.

Mirzoyev, K. (2006). *De Koerden: over hun geschiedenis en cultuur*. Brussel: Koerdisch Instituut.

Van Beeck, V. (1998). *De Koerden: Een volk op weg naar zelfstandigheid*. Brussel: Koerdisch Instituut Brussel.

Thesissen

Curry, C. (2005). *Case study on Turkey: improving the implementation of laws prohibiting violence against women*. Global perspectives on successful implementation of human rights of women, a conference held, Bachelorproef, Essex: University.

De Witte, C. (2009). *De positie van de Koerden in Turkije: een juridische analyse*. Universiteit Gent.

Libbrecht, H. (2011). *De politieke en justitiële afhandeling van eermoorden en eergerelateerd geweld*. Universiteit Gent.

Withaecx, S., (2015). *Eer, gender en geweld in een context van migratie*, doctoraatschrift, Vrije universiteit Brussel, Brussel.

Internetbronnen

KWRW: Kurdish Woman Rights Watch (9/12/2010). IRAQ: Kurdish government promises more action on honour killings. Geraadpleegd op 20 februari 2016 via <http://www.kwrw.org>

Igvm-iefh.belgium. Vrouwelijke genitale verminking. Geraadpleegd op 3 maart 2016 via http://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/geweld/vrouwelijke_genitale_verminking

Van Dale (2015). *Gratis woordenboek*. Geraadpleegd op 5 januari 2016 via <http://www.vandale.be/en/opzoeken?pattern=eer&lang=nn#.VWNGLrp92b4>

Turkije Instituut. Eerwraak in Turkije. Geraadpleegd op 25 februari 2016 via <http://www.turkije-instituut.nl/detail/posts/7209>

WHO. *Mediacentre*. Geraadpleegd op 24 februari 2016 via <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/>

Blow, H. & Dedoncker, K. (2012). *(W)eerbaar. Wat is eengerelateerd geweld?*. Leuven: CRM factory.

Rosadoc. *Genitale verminking*. Geraadpleegd op 8 februari 2016 via <http://www.rosadoc.be>

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst

Interviewschema

Mijn naam is Jen Mohammed Koto en ik ben studente Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Ik doe een onderzoek rond "eer en eerge relateerd geweld bij jongeren van de Koerdische afkomst". Met dit thema tracht ik het volgende te onderzoeken: welke opvattingen m.b.t eer en gerelateerd geweld hebben jongeren van de Koerdische afkomst tussen 18 en 25 jaar in Vlaanderen/Brussel? Ik zou graag willen onderzoeken hoe eer en gerelateerd geweld binnen deze gemeenschap wordt beleefd en ervaren. Hoe gaan Koerdische jongeren om met eer ten aanzien van hun attitudes, relaties, familie, vrienden...? Worden ze geconfronteerd met vooroordelen vanuit de buitenwereld. Dit is een individueel interview er bestaat geen juist of fout. Het gaat vooral over uw denkwijze en beleving. De antwoorden zullen strikt vertrouwelijk behandeld worden. Uw anonimiteit is gegarandeerd indien u dit wenst.

Het interview zal ongeveer een 1-2uur duren afhankelijk van uw antwoorden.

Algemene gegevens (vrijwillig/anoniem)

- Naam
- Geslacht
- Leeftijd
- Woonplaats
- Opleiding
- Gezinssituatie
- Geboorteland
- Terug reizen naar land van herkomst

Beleving/ervaring eer en eerge relateerd geweld

Wat betekent eer en eerge relateerd geweld voor u?

- Hecht u belang aan eer?
- Zo ja, in welke mate vindt u eer belangrijk?
- Kunt u een voorbeeld geven?

Welke gevoelens/ emoties roept eer en eerge relateerd geweld bij u op?

- Waarin zit het gevoel van eer?
- Wat draagt bij tot het verhogen van het gevoel van eer?

Deelt uw familie dezelfde beleving van eer?

Bent u ooit eens geconfronteerd geweest met eerge relateerd geweld?

- Zo ja, in welke mate?
- Hoe bent u daarmee omgegaan?
- Welke emoties heeft dit bij u opgeroepen?

Is er een verschil in de beleving van eer ten aanzien van vroeger?

- Hoe ervaart u dit verschil?

Kunt u vertellen wat u verstaat onder eengerelateerd geweld?

- Kunt u een voorbeeld geven?

Door wie wordt eengerelateerd geweld gepleegd?

- Wat zijn de motieven om eengerelateerd geweld te plegen?
- Hoe gaat men tewerk?
- Wie is er allemaal bij betrokken binnen de familie?

Hoe ziet u eer en eengerelateerd geweld vandaag de dag?

Relationele context

Beschouwt u eer als een fenomeen tussen man en vrouw of ook de familie?

- Welke rol speelt de man binnen de familie?

Hebben mannen en vrouwen bepaalde rechten en plichten binnen de familie/gemeenschap om de eer te bewaren?

- Zo ja, kunt u een voorbeeld geven?
- Wat gebeurt er als de plichten niet worden nageleefd?

Zijn er machtsverhoudingen binnen families waar eengerelateerd geweld voorkomt?

Is het de taak van de man om de eer te herstellen (neutraliseren) indien het niet wordt nageleefd?

- Zo ja, hoe gebeurt dit? Kunt u een voorbeeld geven?

Begint het gevoel van eer sterker te worden tijdens het aantreden van de huwelijk?

- Zo ja, kunt u een voorbeeld geven?
- In hoever heeft eer en eengerelateerd geweld invloed op de kinderen?

Is er voldoende ruimte om bepaalde dingen bespreekbaar te maken binnen de familie?

Verwachtingen/Gedragingen vanuit de Koerdische gemeenschap

Wat wordt er van u als man of vrouw verwacht binnen de Koerdische en Belgische gemeenschap?

- Kunt u deze verwachtingen aan?

Hebt u het gevoel dat u buiten huis u anders zou moeten gedragen dan binnen huis?

- Zo ja, hoe komt dit?

Is er binnen de Koerdische gemeenschap sociale druk aanwezig?

- Heeft dit invloed op u houding/gedraging?
- Zo ja, kunt u een voorbeeld geven?

Vooroordelen/ onbegrip / onbekendheid vanuit de buitenwereld

Hebt u te maken gehad met vooroordelen vanuit de maatschappij ten aanzien van u eervol te gedragen of te handelen?

Het fenomeen van eer wordt vaak in contact gebracht met geweld en eermoorden, hoe zou dit komen?

- Ervaart u dit ook binnen de Koerdische gemeenschap?

Hebt u het gevoel dat u tussen twee werelden hangt?

- Zo ja, welke gevoelens roept dit op?
- Hoe gaat u daarmee om?
- Beperkt dit u identiteitsontwikkeling?

Cultuur, tradities en religie?

Is het fenomeen van eer binnen de Koerdische gemeenschap sterk aanwezig?

- Zo ja, hoe is dit tot stand gekomen?

Beschouwt u bepaalde Koerdische tradities als eer?

- Zo ja, welke?

Vindt u het belangrijk om bepaalde tradities te bewaren en volgen?

Zijn er tradities binnen de Koerdische cultuur waarmee u niet akkoord gaat?

Wat zou u graag veranderd willen zien binnen de Koerdische cultuur?

- Worden tradities door de nieuwe generatie nog nageleefd?

Beschouwt u cultuur en religie als een geheel?

Hecht u belang aan uw geloof?

- Zo ja, heeft dit invloed op u beleving van eer?

In welke mate heeft de Koerdische gemeenschap invloed op eer en eengerelateerd geweld? Weglaten?

- Wordt eengerelateerd geweld binnen de gemeenschap aangemoedigd/versterkt?

Kunnen roddels en geruchten over bijvoorbeeld een echtscheiding een rede zijn om eermoord/eerwraak te plegen?

Uit de literatuur blijkt dat schaamte zeer belangrijk is binnen het fenomeen van eer. Schaamteloosheid wordt in de cultuur van eer gelijkgesteld aan een gebrek aan eer? Is dat in de praktijk ook zo?

Identiteitsverlies

Wat verstaat u onder identiteit?

- Hebt u voldoende ruimte om uw identiteit te beleven en/of ontwikkelen?

Gaat identiteit samen met de beleving van eer? → opvoeding

Is er vrees om de identiteit te verliezen indien de eer binnen de familie geschonden is?

- Wat zijn volgens u de angsten om de identiteit te verliezen?
- Waarom is het volgens u zo belangrijk om de identiteit binnen de gemeenschap te bewaren?

Wat betekent het voor u om een Koerd te zijn in de Belgische context?

- Beïnvloedt dit uw gevoel van eer?

Positie van de vrouw

Wat betekent voor u de positie van de vrouw binnen de Koerdische gemeenschap?

- Zijn er bepaalde verplichtingen gebonden aan de positie van de vrouw?
- Zo ja, welke?

Ervaren vrouwen maatschappelijke beperkingen om hun behoeftes na te komen?

Heeft een Koerdische vrouwen altijd een keuze om bepaalde handelingen al dan niet te mogen doen?

- Staat ze onder druk/controle door haar familie/man?

Wordt de eer of namus door de vrouw gedragen?

- Wat zijn de gevolgen indien de vrouw zich niet eerbaar heeft gedragen?

Hoe staat u ten aanzien van eermoorden waar vrouwen vaak het slachtoffer van zijn?

- Gebeurt dit nog vaak binnen de Koerdische gemeenschap?

Wettelijk kader

In de Belgische wetgeving wordt eerge relateerd geweld niet opgenomen als een vorm van geweld/delict. Hoe staat u hier tegenover?

Welke maatregelen moet de overheid volgens u ondernemen om eerge relateerd geweld tegen te gaan?

- Kan de overheid preventief tewerk gaan?

Welke rol kan de Koerdische gemeenschap spelen om eerge relateerd geweld te reduceren?

- Kunnen Koerdische jongeren hierin iets betekenen?

Implicaties voor de hulpverlening

Hoe zouden we dit problemen aanpakken?

Welke oplossingen ziet u hiervoor voor de toekomst?

Welke rol kan de hulpverlening spelen om eerge relateerd geweld te reduceren?

Zijn hulpverleners vandaag de dag goed getraind om eerge relateerd geweld op te sporen?

Welke rol kunnen migrantenorganisaties spelen?

- Sleutelfiguren
- Multiculturele hulpverleners

- ✓ **Wilt u graag nog iets toevoegen wat nog niet is gezegd geweest?**

Bedankt voor u deelname.

Bijlage 2: Labellijst

Labelschema

- Beleving en Ervaring
  - Betekenisgeving van eer
  - Betekenis en confrontatie eegerelateerd geweld
  - Verschil vroeger en nu
  - Beleving van de familie

- Relationale context
  - Fenomeen tussen man en vrouw
  - Rechten en plichten man en vrouw
    - Eerherstelling
  - Bespreekbaarheid binnen de familie

- Verwachtingen v/d gemeenschap
  - Verwachtingen aan man en vrouw
  - Sociale druk
  - Reputatie
  - Roddels en geruchten

- Vooroordelen en Onbekendheid

- Cultuur en Tradities
  - Koerdische tradities
  - Veranderingen

- Religie
  - Belang van religie
  - Gelijkshakeling tussen eer en religie

- Identiteitsverlies
  - Omschrijving identiteit
  - Angsten

- Positie v/d vrouw
  - Betekenis
  - Maatschappelijke beperkingen
  - Vrouw als namus

- Wettelijk kader
  - Belgische wetgeving
    - Preventie overheid

- Rol van de jongeren

- Implicaties voor de hulpverlening
  - Aanpak
  - Multiculturele hulpverleners
  - Migratieorganisaties

Bijlage 3: Informed consent

Informed consent: geïnformeerde toestemming Koerdische jongeren

Het thesisonderzoek kadert binnen de opleiding master in de agogische wetenschappen. Ik doe hierbij een onderzoek naar "eer en eengerelateerd geweld bij jongeren van de Koerdische afkomst". Met dit thema tracht ik het volgende te onderzoeken: welke opvattingen m.b.t eer en gerelateerd geweld hebben jongeren van de Koerdische afkomst tussen 18 en 25 jaar in Vlaanderen/Brussel? Ik zou graag willen onderzoeken hoe eer en gerelateerd geweld binnen deze gemeenschap wordt beleefd en ervaren.

Als u uw toestemming geeft voor uw deelname aan dit onderzoek zal een individueel interview afgenomen worden. Dit interview vindt plaats waar en wanneer u wilt. Het interview wordt opgenomen voor de verwerking van de gegevens. De gegevens zullen vertrouwelijk en anoniem behandeld worden. Hierbij wens ik alvast te benadrukken dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Het diepte-interview duurt maximaal 1 uur.

U heeft het volste recht om te weigeren om aan dit onderzoek deel te nemen en om tijdens het interview af te zien van verdere medewerking. Hiervoor dient u ook geen reden op te geven. Indien u vragen en/of bemerkingen hebt, aarzel niet om mij te contacteren: Jen.Mohammed.Koto@vub.ac.be - 0484/38.34.48

Door het ondertekenen van dit document, verklaart u op de hoogte te zijn van de aard van het onderzoek en dat u bereid bent om hieraan deel te nemen. Wij bedanken u alvast voor uw medewerking!

Hierbij verklaar ik dat mijn gegevens mogen worden gebruikt in dit onderzoek.

Gelezen en goedgekeurd

Naam:.....

te (plaats): ..... op (datum):.....

Handtekening van de onderzoeker: .....

Handtekening van de respondent .....

Met vriendelijke groeten

Student: Jen Mohammed Koto

Promotor: Prof. Tom Vanwing

Master Agogische Wetenschappen – Vrije Universiteit Brussel